

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 69 Mart 2020 & Volume: 13 Issue: 69 March 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4006>

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN ÇİZGİ ROMANLARIN DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

EXAMINING THE COMIC STRIPS WHICH TAKES PLACES ON THE TEXTS ON SECONDARY SCHOOL TURKISH LANGUAGE COURSE BOOKS IN TERMS OF EDUCATION OF VALUES

Ali Umut AŞCI*

Öz

Bu araştırmanın temel amacı, 2018-2019 eğitim öğretim yılında devlete bağlı ortaokullarda yapılan Türkçe dersi öğretimi için kullanılan ders kitaplarında yer alan çizgi romanların içerdiği değerleri belirlemektir.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde ise betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2018-2019 eğitim-öğretim yılında ortaokullara ücretsiz olarak dağıtılan Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu ise ortaokullarda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki çizgi romanlar oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan çizgi romanlar incelenmiş ve yapılan analizler sonucunda çizgi romanların içerdiği değerler tespit edilmiştir. Çizgi romanlar incelendiğinde; aile, azim, başarı, çalışkanlık, insan ilişkileri, merak, özdenetim, saygı, sevgi ve yardımseverlik değerleri en çok tespit edilen değerlerdir. Alçakgönüllülük, cömertlik, dürüstlük, vefa ve vicdanlı olmak değerleri ise en az tespit edilen değerlerdir.

Araştırma sonucunda 2018-2019 eğitim öğretim yılı ortaokul Türkçe dersi öğretiminde kullanılan ders kitaplarında bulunan çizgi roman sayısının oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında az sayıda çizgi roman yer almasına rağmen mevcut çizgi romanların değerler aktarımı açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu da görülmektedir. Ayrıca değerler aktarımı konusunda, çocukların ilgi ve dikkatlerini çekme avantajlarına sahip olan çizgi romanların önemine de vurgu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çizgi Roman, Değerler Eğitimi, Türkçe Eğitimi.

Abstract

The main aim of this paper is determined the educational values of comic strips which takes places in Turkish course books in 2018-2019 for secondary school.

Document analysis which is belonging to qualitative research techniques was used for this paper. Descriptive analysis was used for the results obtained. The field of study of the study constitutes Turkish textbooks which are given free for public schools by MEB used in 2018-2019 academic year. The comic strips which are used in Turkish course books are constituted the group of study. These comic strips are examined and the values of comic strips are detected. As a result of research; family, tenacity, success, sedulity, human relations, curiosity, self-audit, esteem, love and helpfulness are the most seen values; and modesty, generosity, honesty, fidelity, and have a conscience are the less seen values.

Following the searches, it is determined that the comic strips which are used in the secondary school Turkish course books in 2018 2019 academic term are quite few. However, comic strips have substantial content for education of values. Also, about education of values, they are emphasizing the importance of comic strips which are catch the interest and attention of children.

Keywords: Comic Strips, Education of Values, Turkish Education.

1. GİRİŞ

Teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesiyle birlikte günümüz toplumlarının sosyal, kültürel, ekonomik vb. yapılarında da hızlı değişimler meydana gelmeye başlamıştır. Pek çok alanda yaşanan hızlı değişimler kişi ve toplum hayatında olumlu ve olumsuz etkiler göstermektedir. Bu noktada kişi ve toplum hayatının gelişimi için eğitimin önemi daha da ön plana çıkmaktadır. İçerisinde bulunduğumuz teknoloji çağının olumsuz etkilerini en aza indirmek eğitim sayesinde gerçekleştirilebilir. Günümüz toplumlarında

* Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, aliumut68@gmail.com

yer alan bireylerin bilgi, kültür ve yetenekleri geliştirebilmeleri ancak eğitim sayesinde mümkündür (Padem ve Aktan, 2014, 6).

Teknolojide ve toplumsal hayatta meydana gelen değişimler ülkemizin eğitim sistemini de etkilemiştir. Bu bağlamda gelişen koşullarla birlikte eğitim anlayışımızda ve öğretim programlarımızda da değişime gitmek kaçınılmaz hale gelmiştir. Nitekim 2005 yılında meydana gelen esasici eğitim anlayışından yapılandırmacı eğitim anlayışına geçiş eğitimde yaşanan değişimlerin en somut örneğidir. Yapılandırmacı eğitim anlayışından yola çıkılarak hazırlanan 2005 öğretim programlarında ise toplum hayatına yönelik millî ve manevi değerlerin öğrencilere aktarımı konusuna önceki programlara göre daha fazla yer ayrıldığı görülmektedir.

Devletler devamlılıklarını, örf, âdet, gelenek ve göreneklerinin yaşatılmasını değer ve eğitim sistemleriyle gerçekleştirmektedir (Padem ve Aktan, 2014, 6). Bir toplumda birlik ve beraberlik, değerlere olan bağlılıkla sağlanır ve toplum içerisinde meydana gelebilecek ayrışma ve kopmalar ancak değerler eğitimiyle engellenebilir. Her millet, yaşadığı devletin ve sahip olduğu kültürel özelliklerin sürekliliğini sağlamak için yeni nesillerine kendi değerlerini aktarmakla mükelleftir. Toplumun yeni bireyleri olan çocuklar, her ne kadar ilk değerler eğitimini kendi ailelerinden alsalar da sistemli ve kapsamlı bir değerler eğitimine okullarda tabi tutulurlar (Sallabaş, 2012, 60). Bu nedenle milletlerin eğitim kurumları, değerlerin belirlenmesinde, ifade edilmesinde, yaygınlaştırılmasında ve yaşatılmasında yani bir sonraki kuşağa aktarılmasında önemli roller üstlenir (Özensel, 2003, 219). Bu noktada değer kavramı ve değerler eğitiminin önemi ön plana çıkmaktadır.

Değer kavramına yönelik araştırmacılar tarafından çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Değerler, yasaların bile yeterli gelmediği durumlarda toplum içerisindeki birlik ve beraberliği sağlayan, bir düzen meydana getirerek toplum için huzur ve güven ortamı oluşturan ortak kabullerdir (Susar Kırmızı, 2014, 219). Türk Dil Kurumu sözlüğünde (TDK, 2019) değer: “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.” olarak tanımlanmaktadır. Yaman, Taflan ve Çolak (2009) ise değeri “Genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçek olarak kullanılan olgular” şeklinde ifade etmektedir. Çelikkaya (1996) değer kavramını, “Bir toplum, bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insanî, ideolojik veya ilahî kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetler.” olarak ifade ederken Balcı (2008) ise değer kavramını: “İnsanların dünyaya, topluma, bireye bakış açısını; dünün, bugünün ve yarının üzerinden düşünerek evreni algılayış biçimimizi etkiler ve yaşam felsefemizi ortaya koyan anlayış.” olarak tanımlamaktadır. Erdem (2003) ise değer kavramı hakkında, “Değer, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır. Değerler, ayrıca bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir.” ifadelerini kullanmıştır.

Kardaş ve Cemal (2017) değer kavramını: “Değerler; genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçüt olarak kullanılan olgulardır.” olarak açıklarken Kaygana, Yapıcı ve Aytan (2013) ise “Değerler, herhangi bir davranış, durum, olay ve olgunun insanlar arasında arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç, düşünce ve genel-geçer yargı ve tutum olarak tanımlanabilir.” şeklinde ifade etmiştir. Son olarak Özgüven (1999) değer kavramına ilişkin, “Bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâkî ilke ya da inançlar” açıklamasını yapmıştır. Değer kavramına yönelik yapılan tanımlamalara bakıldığında ifade zenginliğinin kavramın sahip olduğu kapsamın geniş olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan öğretim programları ve bu öğretim programlarına yönelik hazırlanan ve ilgili dersin öğretiminde kullanılan ders kitapları değerler eğitiminde önemli etkiye sahip eğitim materyalleridir (Padem ve Aktan, 2014, 7). Anadili eğitiminde okuma, dinleme, konuşma ve yazma temel becerilerine yönelik etkinliklerle yetilerin geliştirilmesinde öğrenme ortamlarında kullanılan yazılı materyaller son derece etkilidir. Bu bağlamda özellikle Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan edebî metinler, hitap ettiği öğrencilere yönelik pek çok değer ifade etmektedir (Susar Kırmızı, 2014, 221). Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerde yer alan kişiler, olaylar ve düşünceler öğrencileri büyük ölçüde etkileme gücüne sahip olduğundan, hedeflenen değerlerin öğrencilere kazandırılmasında öncü model olan öğretmenler, ders kitaplarındaki metinlerden büyük ölçüde faydalanmaktadır (Kaygana, Yapıcı ve Aytan, 2013, 659; Susar Kırmızı, 2014, 221). Türkçe öğretiminin, ders kitaplarında yer alan farklı türlerdeki metinleri işleyerek öğrencilerin dil becerilerini geliştirme ve işlenen metinlerin içerdiği temalar aracılığıyla da öğrencilere kişisel ve toplumsal değerleri aktarma üzere iki temel amacı vardır.

1.1. Türkçe Öğretiminde Değerler Eğitimi

Toplumsal yaşam şartlarını daha iyi seviyelere getirmek için insanlar arası ilişkileri düzenlemek ve bireylere dürüstlük, sevgi, saygı, hoşgörü, dayanışma, sorumluluk gibi değerleri kazandırmak günümüz toplumlarının önem verdiği başlıca konulardan biri olmuştur. Toplumu oluşturan her bir bireye özellikle kültürel değerlerin aktarılması eğitim sayesinde gerçekleşmektedir.

Bir toplum, ancak dil ve değerler eğitimi sayesinde geleceğe güvenle bakan nesiller yetiştirebilir ve mutlu, başarılı ve güvenli bir toplumun devamlılığını sağlayabilir (Kardaş, 2015, 2). Bu bakımdan Türkçe dersi, Sosyal Bilgiler, Türk Dili ve Edebiyatı ve Tarih dersleriyle birlikte yeni nesillere değerler aktarımı konusunda etkili olan derslerin başında gelmektedir. Taşıdığı ders içeriğiyle, sahip olduğu iletişim özellikleriyle ve farklı türlerdeki metinleri kullanma imkânlarına sahip olmasıyla Türkçe dersi, değerler eğitimi açısından gereği ve önemi yadsınamaz bir ders olma özelliği taşımaktadır (Kaygana, Yapıcı ve Aytan, 2013, 661).

Özellikle 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşıma geçildikten sonra hazırlanan Türkçe dersi öğretim programlarında değerler eğitimine önceki öğretim programlarına göre daha fazla yer verilmiştir. Hatta son yayımlanan 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda değerler kavramına yönelik olarak, "Değerlerimiz, öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır." ifadeleriyle geniş kapsamlı bir açıklama getirilmiştir. Çünkü milletimizin millî ve manevî değerlerini gelecek nesillere aktarmak Türkçe eğitiminin temel amaçlarından birisidir (Fırat ve Mocan, 2014, 27). Bu bağlamda 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçlar bölümünde yer alan, "Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir. Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevî kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır." ifadeleri millî değerlerimize verilen önemi göstermektedir. Ayrıca yine 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda özel amaçlar bölümünde yer alan "Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır." ifadesiyle Türkçe öğretiminde temel becerilerin geliştirilmesi sürecinin değerler eğitimiyle birlikte ilerleyeceği belirtilmiştir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler hakkındaki ifadeler incelendiğinde anadili eğitimi ile değerler eğitiminin ayrılmaz bir bütün olarak düşünüldüğü görülmektedir.

Son yayımlanan Türkçe dersi öğretim programlarına bakıldığında değerlerin sınıflandırılmasına yönelik farklı düzenlemelerin olduğu görülmektedir. Örneğin, 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler sınıflandırması, 2017, 2018 ve 2019 Türkçe dersi öğretim programlarında yer alan değerler sınıflandırmaları ile 2017 yılında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından yapılan müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmaları kapsamında yayımlanan değerler sınıflandırması birbirinden farklıdır. Türkçe dersi öğretim programlarında (2015-2017-2018-2019) yer alan değerler ile Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2017 yılında yayımlanan değerler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Talim Terbiye Kurulunca ve Son Yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Belirtilen Değerler

Sayı	2015 TDÖP	TTKB 2017	2017-2018-2019 TDÖP
1	Aile	Ahlak	Adalet
2	Arkadaşlık	Alçak gönüllülük	Dostluk
3	Büyüklerimiz	Azim	Dürüstlük
4	Çalışkanlık	Cömertlik	Özdenetim
5	Dayanışma	Dayanışma	Sabır
6	Dostluk	Dostluk	Saygı
7	Dürüstlük	Dürüstlük	Sevgi
8	İnsan ilişkileri	Güven	Sorumluluk
9	Merhamet	İyilikseverlik	Vatanseverlik
10	Paylaşma	Kardeşlik	Yardımseverlik
11	Sadakat	Merhamet	
12	Saygı	Paylaşma	
13	Sevgi	Sabır	
14	Sözünde durma	Sadakat	
15	Vefa	Saygı	

16	Yardımlaşma	Sevgi	
17		Sılayırahim	
18		Vefa	
19		Vicdanlı Olmak	
20		Yardımseverlik	
Toplam	16	20	10

Talim Terbiye Kurulunca ve son yayımlanan Türkçe dersi öğretim programlarında belirtilen değerler tablosu incelendiğinde ilk göze çarpan ise son üç yılda yayımlanan Türkçe dersi öğretim programlarında değerler sınıflandırması konusunda herhangi bir değişimin olmamasıdır. Bu üç programda da kök değerler olarak; adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri belirtilmiştir. Kök değere ilaveten ilişkili oldukları alt değerlerden bahsedildiyse de bu alt değerler ayrıntılı ve net bir şekilde ifade edilmemiştir. 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler ve Talim ve Terbiye Kurulunca 2017'de yayımlanan değerler ise kendi sınıflandırmalarına sahiptir.

Türkçe dersi; okuma, yazma, dinleme, konuşma temel becerilerini kazanma ve dilbilgisi hâkimiyetini sağlamanın yanında; öğrencilerin millî, ahlaki, sosyal ve evrensel değerlere sahip olmasını da amaçlar (İdi Tulumcu ve Tulumcu, 2015, 538). Bu bakımdan Türkçe dersinin, ana dili eğitiminin yanı sıra, değer aktarımında ve değerlerin içselleştirilmesinde önemli bir role sahip olduğu görülmektedir (Kaygana, Yapıcı ve Aytan, 2013, 659).

Türkçe öğretiminde kullanılan yazılı materyallerde bulunan metinler, öğrencilerin ilgi ve dikkatlerini çekerek değerler aktarımı açısından etkili bir kaynak teşkil etmektedir. Türkçe ders kitaplarında birçok bilgi, beceri ve değerlerin öğrencilere kazandırılması için farklı türlerdeki edebi eserler araç olarak kullanılmaktadır (Fırat ve Mocan, 2014, 28). Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler millî, kültürel, ahlâkî değerler içeren iletilere sahiptir (Demir ve Özdemir, 2013, 62). Gerçek hayatın olumlu ve olumsuz yönlerini içeren bu metinler sayesinde öğrenciler, metinlerde yer alan kahramanların sahip olduğu değerleri ve anlatılan dönemlerde ön planda olan değerleri daha kolay idrak edebilir (Yazıcı, 2006, 508). Hatta bazen kahramanların yansıttığı değerler, kendi kültürlerini aşarak evrenselleşebilir ve öğrenciler için bu metinler değerler aktarımı açısından güdülenme kaynağı olabilir (Deveci, Belet ve Türe, 2013, 295). Zaten, kültürlenme sürecinde her toplum bireylerine yönelik kendi öz değerlerinin aktarımını sağladıktan sonra bireylerinin evrensel değerlere ulaşmasını da bekler (Karatay, 2011, 472-474). Değerler eğitiminin hedeflediği son nokta, bireylerin insani davranışlar bakımından olgunluğa ulaşması ve bireylerde ahlaki karakter oluşmasıdır (Kaygana, Yapıcı ve Aytan, 2013, 661; Karagöz, 2009, 44).

Türkçe derslerinde işlenen gölge oyunları, masallar, destanlar, ninniler, mâniler, halk hikâyeleri, çocuk oyunları gibi metin türleri öğrencilerin değerlere yönelik şemalarını oluştururken aynı zamanda toplumun sahip olduğu değer yargılarının da temelini oluşturmaktadır (Öztürk, 2005, 42). Değerler aktarımı bakımından zengin metinlerle karşılaşan öğrenciler, sağlam bir değer sistemine sahip olacak ve edinilen bu değer kazanımları, öğrencilerin hayatlarının sonraki dönemlerinde mutlu olma ve adaptasyon konularında yol gösterici olacaktır (Demir ve Özdemir, 2013, 62).

Türkçe dersinin en önemli öğretim materyalleri arasında genellikle biyografi, öykü, masal, roman, destan, efsane gibi metin türleri yer alırken değerler aktarımında son dönemlerde kullanılan bir diğer metin türü ise çizgi romanlardır. Çizgi roman metinlerinin Türkçe dersi müfredata eklenmesiyle birlikte değerler eğitiminde çizgi romanlar da tercih edilen metin türlerinden biri olmuştur.

1.2. Çizgi Roman ve Eğitimde Kullanımı

Sanayi Devrimi'nden sonra ortaya çıkan çizgi romanlar, ilk dönemlerinde fazla ilgi görmese de günümüzde giderek artan bir ilgiyle karşı karşıyadır. Gördüğü ilgi artışı sayesinde popülerliği de her alanda artan çizgi romanlar son dönemlerde okuyucular tarafından en çok tercih edilen metin türleri arasındadır.

Gelişim gösterdiği süreç içerisinde çizgi roman kavramına yönelik olarak, birçok araştırmacı tarafından farklı tanımlamalar yapılmıştır. Çizgi roman, resim ve yazıların bütünlüğünde kendine özgü anlatım teknikleri olan resim ve yazı dizinleriyle öykü kurgulama sanatıdır (Esmer, 2014, 20). TDK (2019) çizgi romanı: "Konuyu ve olaylar zincirini kesintisiz olarak resimleme yöntemiyle okuyucuya sunan roman." şeklinde tanımlamıştır. Alsaç (1994) ise çizgi romanı resim ya da çizim dizeleriyle öykü kurgulama sanatı olarak tanımlamıştır. Topkaya (2014)'ya göre çizgi roman, anlatılmak istenen durum ya da olayın resim ve yazının bütünleşmesiyle oluşturulan ve birbirini izleyen kareler aracılığıyla verilmesini sağlayan bir anlatı şeklidir. Çizgi romanlara yönelik yapılan en yaygın ve kabul gören tanımlama ise peşi sıra gelen resimler arasındaki bağlantıları kullanarak anlatımı yapılan hikâyelerdir (Özşen ve Sayın, 2004, 77).

Çizgi romanlarda anlatım genellikle kareler içerisine çizilen olaylarla gerçekleştirilir. Her kare ya da olay çerçevesi hikâyede geçen bir sahneyi ifade eder. Ayrıca çizgi romanlarda genellikle üç kare formülü vardır: birinci karede önceki bölümler özetlenir ve uzaktan gösterim vardır, ikinci karede yakın çekimde yaşanan olay gösterilir ve üçüncü karede ise en yakın çekim yapılır ve olayın düğüm noktası gerçekleşir (Tuncer, 1994, 262-265). Bu kareler arasındaki bağlantı karakterlerin konuşmalarıyla ya da karelerin altında ya da üstünde bulunan küçük kutucuklarda yer alan açıklama metinleriyle sağlanır. Karakterlerin konuşmaları konuşma baloncuklarıyla verilir. Konuşma baloncukları konuşmanın kime ait olduğunu belirtir. Konuşma baloncunun hatları kesik çizgilerle yapılmışsa bu konuşan kişinin fısıldadığını, bulut şeklinde baloncuk varsa bu da karakterin düşüncelerini ifade eder (Türkal, 2018, 9). Karakterlerin vurgulamak istediği ya da yüksek sesle söylediği kelime ya da cümleler ise genelde koyu ve büyük puntolarla yazılır (Alsaç, 1994, 76). Farklı konuşma baloncuklarıyla birlikte çeşitli işaretler de çizgi roman karakterlerinin yaptığı konuşmalarda kullanılmaktadır. Hatta kullanılan bu işaretler zamanla uluslararası anlamlar da kazanmıştır. Örneğin; kalpler aşkı, soru işareti şaşkınlığı ya da bilgisizliği, notalar müziği, ünlem işareti şaşkınlığı, spiral, yıldız, daireler baş dönmesi ve kendini kaybetme gibi durumları, başta damlacıklar terlemeyi vb. ifade etmektedir (Tuncer, 1993, 38).

Çizgi romanlar kullandıkları konuşma baloncukları ve kutucukları nedeniyle anlatım olarak romanlara göre daha sınırlıdır. Bu yüzden çizgi romanlarda genellikle uzun tasvirler ve tahliller yer almaz (Karabudak, 2015, 25). Çizgi romanlarda okuyucular, çerçeveler arasındaki ayrıntılı bağlantıları hayal güçlerini kullanarak tamamlarlar. Çizgi romanlarda okuyuculara sadece çerçeveler sunulur ve okuyuculardan bu çerçeveler arasındaki bağlantıyı hayal güçlerini kullanarak kurmalarını istenir. Okuyucunun zihnini sürekli aktif tutma özelliğine sahip olan çizgi romanlar, bu özellikleriyle sinema ve televizyondan ayrılır (Ünal, 2018, 10). Fakat çizgi romanlar, yapı ve işlev olarak masallarla çok benzeşmektedir. Her iki metin türünde de kahramanlar yaşlanmaz ve ölmez, insan dışı varlıklar insan gibi konuşup hareket edebilir. Ayrıca her iki metin türünde de olağandışı olaylar cereyan eder ve bu olaylar doğüstü güçlere sahip olan kahramanlar tarafından sonlandırılır. Tüm bu özellikler dikkate alındığında çizgi romanlar da, masallar gibi eğlendirirken ders verir ve içerisinde bulunduğumuz zaman dilinde çizgi romanlar için masalın yerini almıştır denilebilir (Esmer, 2014, 21).

Çizgi romanlarda konu efsanelerden, mitlerden ya da halk hikâyelerinden beslenebilir. Gerçek ya da gerçek dışı hikâyelerin anlatıldığı çizgi romanlarda kahramanların başından geçen olaylar, bir ya da birden fazla bölümden oluşabilir. Ayrıca çizgi roman kahramanları daima iyilik ve doğruluk için mücadele ederken bu süreçte kötü karakterlerle karşılaşır. Çizgi romanda yer alan karakterler birbirlerinden keskin çizgilerle ayrılmıştır. Çizgi romanlarda karakterler hem iyi hem de kötü özellikleri taşımaz, kısaca gri karakter yoktur. Kötü karakterler çizgi roman boyunca daima kötüyken iyi karakterler de tüm hikâyeye boyunca daima iyidir. Ana kahramanlar insanların haricinde hayvanlar da olabilir (Karabudak, 2015, 23).

Çizgi romanlar, kendilerine özgü evren oluşturma ve bu evren dâhilinde kurgularını geliştirme imkânına sahiptir (Ceran, 2004, 28). Büyük çizgi roman şirketleri tarafından yayımlanan çizgi roman serilerinin zamanla iç içe geçmesiyle daha büyük çizgi roman evrenleri meydana gelmiştir. Marvel şirketi tarafından oluşturulan "Marvel Evreni" ya da DC Comics şirketi tarafından oluşturulan "DC Evreni" son zamanlardaki en popüler çizgi roman evrenleridir (Türkal, 2018, 11).

Kendilerine has çeşitli evrenlerde yayım hayatına devam eden çizgi romanlar, pek çok araştırmacı tarafından farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Çizgi romanların içeriklerine göre pek çok türü vardır: serüven-macera, politik, kurgubilim, güldürü, dedektif - polisiye vb. (Esmer, 2014, 21; Ünal, 2018, 9). Başımoğlu (2009) ise çizgi romanları;

- Bilim-kurgu türü çizgi romanlar,
- Stempunk (Bilim-kurgu ve fantastik öğelerin karışımı) türü çizgi romanlar,
- Polisiye türü çizgi romanlar,
- Otobiyografik türü çizgi romanlar,
- Alternatif tarih içerikli çizgi romanlar, olmak üzere beş başlık halinde sınıflandırmıştır.

Çizgi romanlar hakkında yapılan alanyazın incelemesi sonucunda ulaşılan bilgilerden yola çıkılarak çizgi romanların genel özellikleri ile ilgili bir sıralama yapılmıştır (Cantek, 2014, 22; Devrimci, 1993, 39; Esmer, 2014, 22; İlhan, 2016, 26-27; Karabudak, 2015, 23; Tuncer, 1994, 262-265; Zengin ve Zengin, 2003, 173-175):

- İyi karakterler her daim iyidir. Ayrıca sürekli başarılı olan yakışıklı ya da güzel karakterlerdir.
- Kötü karakterler ise her daim kötü ve iyi düzeni bozan karakterlerdir.
- İyi ve kötü karakter sürekli mücadele halindedir.

- Kahramanlar insanların dışında hayvanlar da olabilir.
- Kahramanlar genellikle yaşlanmaz ve ölmezler.
- Kahramanların sözleri ya da düşünceleri ardışık resimlerle birlikte bir plan çerçevesinde aktarılır.
- Zengin ve düzenli bir konusu ve ayrıca belli bir şeması vardır.
- Tarih, folklor, kovboy kültürü gibi çeşitli temalara sahiptir.
- İlk dönemlerde kadın karakterler ikinci plandaydı, son dönemlerde kadın karakterler de kendilerine yer buldular.
- Zaman genellikle sınırsızdır ve kahramanın içerisinde bulunduğu duruma göre geçmişe de geleceğe de gidilebilir.
- Sıra sıra gelen resimlerle anlatılan hikâyelerdir.
- Konuşma veya metinler resimlerle birlikte sunulur.
- Resimlerle metinler arasında anlamsal olarak bir bütün vardır ama çizgi romanda resim unsuru daha fazla yer alır.
- Düzenli aralıklarla yayımlanabileceği gibi düzensiz zamanlarda da yayımlanabilir.
- Arkası yarın dizileriyle okuyucuda merak uyandırır.
- Çizgi romanların kendilerine özgü oluşturdukları evrenleri vardır.
- Çizgi romanlarda yer alan karakterler konudan konuya rahatlıkla geçebilirler.
- Çizgi romanlarda panolu yazı ve balon yazıları olmak üzere iki tür yazı tarzı vardır.
- Çizgi romanlar kültürle iç içedir. Tarih, coğrafya ve bilimi doğal ortamlarında okuyucuya sunabilir.

Çizgi roman; ilk ortaya çıktığı tarihten bu yana okurlar tarafından büyük ilgiyle karşılanmış ve zaman zaman okur kitlesinde azalmalar yaşansa da bu ilgisini sürdürmeyi başarmış bir sanat dalıdır (Ünal, 2018, 7). Çizgi romanların tarihsel sürecine bakıldığında ise çizgi romanların ortaya çıkışıyla ilgili bazı tarihçiler tarih öncesi mağara çizimlerini, bazıları Mısır hiyerogliflerini ve bir başka grup tarihçi ise Ortaçağ'ın Bateux dokumalarını referans göstermiştir (Esmer, 2014, 22). Sanayi Devrimi'yle başlayan süreçte yayımlanan ilk çizgi roman, 19. yüzyılın son çeyreğinde yayımlanmaya başlayan bir gazetede çıkan 'Sarı Çocuk' isimli bir çizgi romandır (Ünal, 2018, 16). İlk çizgi romanlar, genellikle mizahi niteliklere sahip resim ve çizimlerden meydana geldikleri için İngilizcede "güldürü" veya "komik" anlamlarına gelen "comics" ve "funnies" isimleriyle yayımlanmıştır (Alsaç, 1994, 13-16). Basit hikâyelerle başlayan çizgi roman akımı daha sonra yerini süper kahraman çizgi romanlarına bıraktı. I. Dünya Savaşı'nın sonlarına kadar süper kahraman çizgi romanları popülerliğini korurken savaş sonrası süper kahramanlar ilgi kaybetmeye başladı ve daha çok polisiye, gerilim, bilim kurgu gibi konuları işleyen çizgi romanlar ön plana çıktı.

II. Dünya Savaşı döneminde ise özellikle genç kesim tarafından süper kahraman çizgi romanlarına ilgi tekrar arttı ve Süpermen, Yüzbaşı Amerika gibi karakterlerin dergileri büyük ilgi görmeye başladı (Esmer, 2014, 23). Özellikle 1960'lı yıllarda Marvel şirketinin yayımladığı süper kahraman çizgi romanları piyasayı canlandırdı. 2000'li yıllara gelene dek süper kahraman çizgi romanları popülerliğini korumuştur. 1980'li yıllara gelindiğinde ise özellikle Hollywood çizgi romanları sinemaya aktarmaya başladı ve çeşitli süper kahraman çizgi romanları temel alınarak filmler çekildi. Daha sonra ilerleyen yıllarda ise süper kahraman çizgi romanlarının yakaladığı popülerlik sayesinde süper kahramanlarla ilgili kostümler, kitaplar, afişler ve hatta bilgisayar oyunları bile üretildi. Günümüzde ise çizgi romanlar sadece çocuklara yönelik değil tüm yaş gruplarına hitap eder hale geldi.

Çizgi romanlar, tarihsel süreç içerisinde Avrupa ve Amerika'da kendisine okur kitlesi oluştururken Uzakdoğu'da da ilgi toplamayı başarmıştır. Özellikle Japonya'da yayımlanan çizgi romanlar zamanla tüm dünyada ilgi görmeye başlamıştır. Japonya merkezli yayımlanan bu çizgi romanlara "Manga" denilmektedir. Mangalarda spor, tarih, bilim kurgu, komedi, fantastik, dram, korku ve gerilim gibi pek çok farklı konu işlenebilir. Mangalarda yer alan karakterler ise çoğunlukla büyük gözlere ve uzun bacaklara sahip olan kişiler olarak tasvir edilir. Karakterlerin bu şekilde çizilmesinin sebebi ise mangaların ortaya ilk çıktığı yıllarda bütün dünyada çizgi karakterlerin bu şekilde resmedilmesidir (Esmer, 2014, 24). Gelişen zaman içerisinde teknolojinin de gelişmesiyle Mangalar, "Anime" adı verilen animasyon dizileri şeklinde televizyon ya da internet aracılığıyla yayınlanmaya başlanmıştır. Bu sayede tüm dünyada hem manga hem de Anime kültürü popülerliğini her geçen gün artırmaktadır.

Çizgi romanların ülkemizdeki geçmişine bakalım olursak Türkiye'de yayımlanan ilk çizgi roman örneği 1852 yılında Hosvep Vartanyan Paşa'nın yazıp çizdiği Ermenice harfli Türkçe eser olan "Boşboğaz Bir Adem" dir (Esmer, 2014, 25). Ülkemizde Türkçe olarak yayımlanan ilk çizgi roman ise 1869 yılında İstanbul adlı gazetede yayınlanan çizgi romanlardır (Çakmak, 1996, 25). Hem ülkemizde hem de dünyada farklı zaman dilimlerinde okurların yoğun ilgisiyle karşı karşıya kalmış pek çok çizgi roman serisi vardır:

Mandrake, Tarzan, Kötü Kedi Şerafettin, Batman, Süpermen, Örümcek Adam, Kara Maske, Karaoğlan, Timur, Kahramanlar, Akbulut, Alptekin, Tarkan, Malkoçoğlu, Kara Murat, Wonder Woman, Captain America, Asterix, Ten Ten, Red Kit, Tommiks, Avanak Avni, Çılgın Bediş, Dedektif Nik, Conan vd. (Gürsoy, 2018, 45-46; İlhan, 2016, 10-20; Tuncer, 1993, 25; Ünal, 2018, 22-24). Ayrıca ilk Türk çizgi roman çizeri ise Orhan Tolon'dur ve modern çizgi roman gereklerini yerine getiren ilk çizer olması sebebiyle kendisine "ilk çizgi romancı" denilmektedir. Tolon çizgi romanlarında kareler altında yer alan alt yazıları kaldırmamış fakat konuşma balonları kullanarak çizgi roman kareleri arasında devamlılığı sağlayan ilk Türk çizer olmuştur (Cantek, 2002, 60).

Çizgi romanlara ya da çizgi roman kahramanlarına yönelik her geçen gün artan ilgi, eğitim alanında da etkisini göstermeye başlamıştır. Özellikle Tarih, Edebiyat, Sosyal Bilgiler ve Türkçe gibi derslerde kazanımları veya değerleri öğrencilere aktarmak ya da öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak için çizgi romanlar öğrenme ortamlarında öğretim materyali olarak kullanılmaktadır.

Çizgi romanlar yazı ve resim olmak üzere iki önemli bileşenden oluşmaktadır. Çizgi romanlarda yer alan metinler, çocukların akademik dile ve edebiyat ürünlerini okumaya geçişinin ilk ürünleri sayılabilir (Aytekin, 2016, 255). Çizgi romanların bir diğer bileşeni olan görsel öğeler ise öğretimi destekleme konusunda etkili bir materyaldir (Türkal, 2018, 15). Öğrenciler için güdülenmeyi artırmada, derse yönelik tutumu olumlu yönde etkilemede, derslerdeki akademik başarıyı artırmada çizgi film ve animasyonların yanında çizgi romanların da önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir (Yıldırım, 2016, 54-55). Çizgi romanların öğrenme ortamlarında öğrencilerin başarı, motivasyon ve kolay öğrenmeleri üzerinde oldukça etkilidir ve çizgi romanların içerdiği görsel unsurlar sayesinde öğrencilerin dikkatleri daha kolay bir şekilde çekilerek farkında olmadan ve eğlenerek öğrenme sağlanmaktadır (İlhan, 2016, 24).

Eğitim için kullanılan bazı akademik kitaplar öğrencileri sıkarken onların yaratıcılık yeteneklerinin geliştirilmesine katkı sağlamamaktadır (Türkal, 2018, 15). Bu olumsuz durum, çocukların hayal dünyasını geliştirebilecek çizgi romanların öğretim etkinliklerine eklenmesiyle telafi edilebilir. Bu sayede okumayı seçmeyen ve okumaktan sürekli uzak duran öğrencilerin ilgisi kitaplara çekilebilir (Çetin ve Karaata, 2010, 208). Diğer metin türlerine göre okunması ve anlaşılması daha kolay olduğu için çocukların ilk tercihleri arasında çizgi roman gelmektedir (Sarıbyık, 2018, 6). Çizgi romanlar, çocukların hareket ve maceraya olan ilgilerine cevap verir ve ayrıca çizgi romanlarda anlatılan olayların hızlı akışı ve çizgi roman metinlerinin kolay okunması çocuklar için çizgi romanları ilginç kılar (Esmer, 2014, 20).

Çizgi romanlar öğrencilere evrensel değerleri aktarmada etkili yaşantılar sağlayabilir (Türkal, 2018, 15). Gerçek hayatla benzerliği olan ya da tamamıyla kurgu olan çizgi romanlar, öğrencilere sunduğu kurgusal evrenleri ve karakterleri sayesinde öğrencilerin hayal dünyasının gelişmesini sağlayarak onlara yaşantı zenginliği katar ve geliştirilen bu yaşantı zenginliği öğrencilerin evrensel değerleri kazanmasında son derece etkili olur (Somuncu, 2010, 197). Bu nedenle son dönemlerde çizgi romanlar, çocuklara kazandırılmak istenen evrensel veya toplumsal değerleri aktarmak ve çocukların ilgisini çekmek için çeşitli bakanlıklarımız tarafından başvuru materyallerdendir. Özellikle Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür Turizm Bakanlığı çocuklar için destanlar ve önemli şahsiyetlerin konu edindiği ve serilerden oluşan çizgi romanlar yayımlamışlardır (Karabudak, 2015, 24). Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'nın "Mustafa Kemal Atatürk: Vatan ve Hürriyet", "İstiklal Fedaisi Yüzbaşı Cemil" gibi tarihi konuları anlatan bir çizgi roman serisi bulunmaktadır. Kültür Bakanlığının Mustafa Kemal Atatürk'ün yaşam öyküsü ve İstanbul'un Fethi ile ilgili yayımladığı çizgi romanlar, eğitim için hazırlanan çizgi romanlara verilebilecek örneklerdendir (Esmer, 2014, 40).

Çizgi romanlarla ilgili yapılan alanyazın taraması sonucu elde edilen bilgilere göre öğrenme ortamlarında eğitsel çizgi romanların kullanılma sebepleri ve sağladığı faydalar aşağıda sıralanmıştır (Esmer, 2014, 40; Gürsoy, 2018, 43-46; Haugaard, 1973, 54-55; İlhan, 2016, 26-27; Koenke, 1981, 93-95; Sarıbyık, 2018, 36-40; Ünal, 2018, 28-31):

- Öğrencilerin akademik başarılarını olumlu yönde etkileyebilir.
- Derse yönelik motivasyonu üst düzeye çıkarmada etkilidir.
- Öğrencilerin merak ve ilgilerine hitap eder.
- Çizgi romanlar, okumayı sevmeyen öğrencilere okuma alışkanlığını kazandırabilir.
- Okuma güçlüğü çeken öğrencilerin, okumalarını kolay bir şekilde geliştirmelerini ve özgüven kazanmalarını sağlar.
- Resim ve yazı bütünlüğü sayesinde okumayı kolaylaştırır.
- Uzun süreli dikkat gerektirmez ve kısa sürede bitirilebilir.
- Öğrencilerin kelime haznelerini geliştirir.

- Çizgi romanlar konuları sıkıcı anlatımdan kurtararak eğlenceli hale getirebilir.
- Hedeflenen kazanımlar öğrencilere hissettirilmeden ve eğlenceli bir şekilde kazandırılabilir.
- Çizgi romanlardaki karakterlerin samimiyeti öğrencilerin ilgisini çekebilir.
- Temini kolaydır.
- Evrensel değerler kısa hikâyeler şeklinde öğrencilere sunulabilir.
- Mitolojik öğeler ya da çağdaş halk hikâyeleri kullanılmaktadır.
- Öğrencilerde eğlence hissiyatını oluşturur.
- Çizgi romanlar öğrencilerin işlenen konuları anlamlandırmalarına ve farklı açılardan değerlendirmelerine olanak sağlar.
- Çizgi romanların ana kahramanları iyi ahlaklı olmayı öğretir.
- Anlatılması ve anlaşılması zor olan bazı gerçekçi konuların ya da durumların öğrencilerin öğrenmesine yardımcı olur.
- Çizgi romanlar, çocukların gerçek dünyada asla yaşayamayacakları ancak hayal dünyalarında yaşanması mümkün olan olayları macera tadında hissederek okuma imkânı sağlar.
- Çizgi romanın resim bileşeni sayesinde anlatılan konular öğrencilerin zihinlerinde daha kolay şekillenir.
- Çizgi roman kahramanlarıyla kendisini özdeşleştiren öğrenciler çizgi romanlar aracılığıyla verilen konuları öğrenmede daha istekli ve hevesli davranabilir.
- Çizgi romanlar her seviyedeki öğrenci gruplarına, her dersin içeriğine ve her amaca uygun olarak tasarlanabilir.

Türkçe dersi öğretiminde ise çizgi romanlar, ilk olarak 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla birlikte net bir şekilde ders içinde okunacak metin türlerinden birisi olarak ifade edilmiştir. 2017, 2018 ve 2019 Türkçe dersi öğretim programlarında ilk ve ortaokulda yer alan her sınıf düzeyinde çizgi romanlar ders içinde işlenecek metin türleri arasında gösterilmektedir. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 8. Sınıflara yönelik kazanım ve açıklamalarda ise çizgi roman kavramı net bir şekilde belirtilmiştir. "Görsellerle ilgili soruları cevaplar." kazanımına yönelik getirilen açıklamalarda "Çizgi roman ve karikatürleri yorumlayarak görüşlerini bildirmeleri sağlanır." ifadesi yer almaktadır (MEB, 2017, 52). 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan bu kazanım ve bu kazanıma yönelik yapılan açıklama, 2018 ve 2019 Türkçe dersi öğretim programlarında da aynı şekilde yer almaktadır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, 2018-2019 eğitim öğretim yılında devlete bağlı ortaokullarda yapılan Türkçe dersi öğretimi için kullanılan ders kitaplarında yer alan çizgi roman metinlerini, 2015 ve 2017 Türkçe dersi öğretim programlarında ifade edilen değerleri temel alarak incelemektir.

Araştırmanın temel amacının yanında belirlenen alt amaçlar ise aşağıda sıralanmıştır:

- Çizgi romanlarda yer alan değerleri sınıflandırmak.
- Çizgi romanlarla değerler aktarımının Türkçe öğretimindeki önemini vurgulamak.
- Son yayımlanan Türkçe dersi öğretim programlarında yer alan değerleri incelemek.
- Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan çizgi romanları incelemek.
- Türkçe dersi öğretiminde çizgi roman kullanımını teşvik etmek ve artırmak.

Çizgi romanların net bir şekilde ilk olarak 2017 Türkçe dersi öğretim programında yer aldığı düşünülürse çizgi roman kavramının Türkçe öğretimine yeni giren bir kavram olduğu söylenebilir. Bu bağlamda araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda Türkçe ders kitaplarında yer alan çizgi romanların hangi değerleri yansıttığını diğer araştırmacılara sunmak ve bu konuda öncü çalışmalardan biri olmak hedeflenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Ortaokul Türkçe dersi öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan çizgi romanların içerdiği değerleri belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılmak istenen olay, nesne veya durumlar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenerek irdelenmesini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2006, 187). Ayrıca doküman analizinde var olan bir olay, nesne ya da durumlar kendi koşulları içerisinde olduğu gibi ortaya konularak tanımlanır. Doküman analizinde temel amaç, gözlemlenen ya da incelenen olay ya da olguları değiştirilmeden ve etkilemeden belirtmektir (Karasar, 2009, 77-78).

Bu araştırmada verilerin analizi için ise betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz yönteminde ulaşılan bilgiler daha önceden belirlenen tema ya da değerlere göre özetlenir, sınıflandırılır ve

yorumlanır. Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar (Büyüköztürk vd., 2008, 24). Betimsel analiz yönteminde en önemli amaç ulaşılan sonuçları yorumlayarak okuyuculara ulaştırmaktır. Elde edilen veriler betimlenip yorumlandıktan sonra neden sonuç ilgileri kurularak sonuçlandırılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, 256-257).

2.2. Veri Kaynağı ve Çalışma Grubu

2018-2019 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda Türkçe dersi öğretimi için kullanılan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları araştırmanın veri kaynağını oluşturmaktadır. Ortaokullarda kullanılan Türkçe ders kitaplarının hepsinde 8 tema yer alırken her bir temada 4 tane zorunlu okuma metni ve bir tane de serbest okuma metni olmak üzere toplam 5 okuma metni yer almaktadır. Her bir kitapta yer alan toplam okuma metni ise 40 tanedir. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak çalışma grubu belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme yönteminde, bir araştırmada gözlem birimleri belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulabilir ve bu durumda örnekleme için belirlenen ölçütü karşılayan birimler (nesnelere, olaylar vb.), örnekleme alınır (Büyüköztürk vd., 2008, 94-95). Örnekleme için bahsedilen ölçüt ya da ölçütler istenirse araştırmacı tarafından oluşturulabilirken aynı zamanda da daha önceden hazırlanmış ve belirli özelliklere sahip ölçütler kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, 135-137). Araştırmanın veri kaynağını oluşturan ortaokul Türkçe ders kitapları aşağıda Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Araştırmada İncelenen Türkçe Dersi Kitapları

Sıra	Sınıf	Kitap Adı	Yayın Evi
1	5	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 5	MEB
2	6	6. Sınıf Ortaokul Türkçe Ders Kitabı	Eksen
3	6	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 6	MEB
4	7	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7	Dersdestek
5	7	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7	MEB
6	7	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı	MEB
7	8	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 8	MEB

Araştırmanın çalışma grubunu ise incelenen Türkçe ders kitaplarında yer alan 4 zorunlu okuma metni, 1 serbest okuma metni ve 1 tane de etkinlik metni olmak üzere toplam 6 çizgi roman metni oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan bu 6 çizgi roman metni üzerinde araştırma yürütülmüştür. Çizgi roman metinlerinin isimleri ve kitaplara göre dağılımları aşağıda Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3: Çizgi Romanların İsimleri ve Dağılımı

Kitap	Çizgi Roman Adı	Çizgi Roman Sayısı	Temalar
Türkçe Ders Kitabı 5 - MEB	Bilmeyen Var mı?	1	Millî Mücadele ve Atatürk
6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı - Eksen	Robotik ile Enerji	1	Bilim ve Teknoloji
Türkçe Ders Kitabı 6 - MEB	Aziz Sancar	1	Bilim ve Teknoloji
Türkçe Ders Kitabı 7 - Dersdestek	-	-	-
Türkçe Ders Kitabı 7 - MEB	Bilim İnsanı Öyküleri	1	Sağlık ve Spor
Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı - MEB	Piri Reis	1	Bilim ve Teknoloji
Türkçe Ders Kitabı 8 - MEB	Battal Gazi	1	Millî Kültürümüz

2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıda sıralanmıştır:

- Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılında ortaokullarda kullanılan Türkçe ders kitaplarının incelemesi ile sınırlıdır.
- 2018-2019 eğitim öğretim yılında kullanılan Türkçe ders kitaplarında yer alan 6 çizgi roman metni ile sınırlıdır.
- Metin türü olarak sadece çizgi roman metinlerinin incelenmesi ile sınırlıdır.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan çizgi romanlar değerler eğitimi açısından incelenmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada veri kaynağını oluşturan Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki çizgi roman metinlerinin içeriğinde yer alan değerler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Betimsel analiz, bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilen işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamalarından oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, 256). Çizgi roman metinlerine yönelik yapılan analizlerden elde edilen verilerin öncelikle kavramsallaştırılması daha sonra ulaşılan kavramlara göre mantıklı bir düzen içerisinde hangi değerlerin ya da temanın yansıtıldığının saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, 223-225).

2018-2019 eğitim öğretim yılı ortaokul Türkçe dersi öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan çizgi roman metinlerini içerdiği değerleri incelemek ve saptamak için öncelikle araştırmacı tarafından bir analiz formu oluşturulmuştur. Hazırlanan formda çizgi roman metinlerinin içerdiği değerlere yönelik betim dizini ve yorum bölümleri oluşturulmuş ve metinleri analiz ederken bu bölümler araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Analiz formu 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan değerler ile (2018 ve 2019 öğretim programlarında da aynı değer sınıflandırması var.) 2017 yılında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından yapılan müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmaları kapsamında yayınlanan değerler dikkate alınarak doldurulmuştur.

Son yayımlanan Türkçe dersi öğretim programlarında yer alan değerler ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından yayımlanan değerler incelendikten sonra genel bir değerler listesi oluşturulmuştur. Bu değerler listesi oluşturulurken değerler eğitimi üzerinde çalışmalar yapan bir alan uzmanının görüşlerine de başvurulmuştur. Oluşturulan değerler listesine, incelenen çizgi romanlarda aktarılan “Başarı, Bilimsellik, Cesaret, Disiplin, Duyarlılık, Evrensellik, Fedakârlık, Kararlılık, Merak, Mutluluk, Nezaket, Tutku ve Yaratıcılık” gibi değerler de uzman görüş ve önerileri doğrultusunda eklenmiştir. Oluşturulan değerler listesi aşağıda Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4: Genel Değerler Listesi

Sayı	Değer	Sayı	Değer
1	Adalet	20	Kararlılık
2	Ahlak	21	Kardeşlik
3	Aile	22	Merak
4	Alçakgönüllülük	23	Merhamet
5	Arkadaşlık	24	Mutluluk
6	Azim	25	Nezaket
7	Başarı	26	Özdenetim
8	Bilimsellik	27	Paylaşma
9	Cesaret	28	Sabır
10	Cömertlik	29	Sadakat
11	Çalışkanlık	30	Saygı
12	Dayanışma	31	Sevgi
13	Disiplin	32	Sorumluluk
14	Duyarlılık	33	Tutku
15	Dürüstlük	34	Vatanseverlik
16	Evrensellik	35	Vefa
17	Fedakârlık	36	Vicdanlı Olmak
18	Güven	37	Yaratıcılık
19	İnsan İlişkileri	38	Yardıms severlik

Araştırmacı tarafından hazırlanan analiz formu çizgi roman metinleri incelendikten sonra Tablo 4’te yer alan değerler dikkate alınarak doldurulmuştur. Doldurulan bu formdan elde edilen bulgular, bir Türkçe öğretmeni ve değerler eğitimi üzerine çalışmalar yapmış bir alan uzmanıyla birlikte değerlendirilmiştir. Türkçe ders kitaplarında yer alan çizgi roman metinlerinin içerdikleri değerler kodlanarak gruplandırılmıştır. Değerler analizi bittikten sonra elde edilen bulguların sunumu aşamasında çizgi roman metinlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

2.5. Geçerlilik ve güvenilirlik

2.5.1. Araştırmanın Geçerliliği:

Araştırmanın geçerliliğini sağlamak amacıyla pek çok kez incelenen çizgi roman metinleri ayrıntılı olarak irdelenmiş ve değer ifade eden tüm bölümler kodlanarak kaydedilmiştir. Elde edilen kodlamalar araştırmacı tarafından tekrar tekrar kontrol edilerek değerlerin doğru kodlanması sağlanmaya çalışılmıştır. Verilerin sunumunda her bir değeri betimlemek için çizgi roman metinlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Ayrıca değerlerin sınıflandırılmasında ve metinler üzerinde tespit edilmesinde uzman görüşleri alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Araştırmada öznel durumlardan kaynaklanacak hataları engellemek için ilgili araştırmalarla karşılaştırmalar yapılmıştır.

2.5.2. Araştırmanın Güvenirliği:

Araştırmanın iç güvenirliliğini sağlamak için incelenen çizgi roman metinleri belirlenen değerler listesi dikkate alınarak başka bir Türkçe öğretmeni tarafından incelenerek ulaşılan bulgular karşılaştırılmıştır. Bu noktada elde edilen bulguların güvenirliliğini hesaplamada Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen güvenirlilik formülü kullanılmıştır.

Miles ve Huberman (1994) Güvenirlilik Formülü:

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{(\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı})} \times 100$$

Çizgi roman metinlerinin analizlerinden elde edilen verilere yönelik yapılan Miles ve Huberman (1994) Güvenirlik hesapları sonucunda araştırmanın iç güvenirliliği 0.82 olarak bulunmuştur. Formülden elde edilen 0.70 değerinin üzerindeki sonuçlar, Miles ve Huberman (1994) tarafından güvenilir olarak nitelendirilmiştir.

Araştırmanın dış güvenirliliğine yönelik teyit incelemesi yapılarak araştırma süresince kullanılan tablolar, sınıflandırmalar, alınan notlar ve araştırma sonunda elde edilen verilerle ulaşılan yargılar istenildiğinde tekrar incelenmek üzere muhafaza altına alınmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde 2018-2019 eğitim öğretim yılında ortaokul Türkçe dersi öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan çizgi romanların içerdiği değerler incelenmiştir. İncelenen kitaplarda bulunan 6 çizgi romana yönelik yapılan analiz sonucu elde edilen bulgular Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: Türkçe Ders Kitaplarındaki Çizgi Romanlarda Yer Alan Değerlerin Dağılımı

Sıra	Değerler	Metinler					Toplam	
		Bilmeyen Var mı?	Robotik ile Enerji	Aziz Sancar	Bilim İnsanı Öyküleri	Piri Reis		Battal Gazi
1	Adalet							-
2	Ahlak			+			+	2
3	Aile	+	+	+	+	+		5
4	Alçakgönüllülük			+				1
5	Arkadaşlık			+		+	+	3
6	Azim	+	+	+	+	+		5
7	Başarı	+	+	+	+	+	+	6
8	Bilimsellik		+	+	+	+		4
9	Cesaret						+	1
10	Cömertlik			+				1
11	Çalışkanlık	+	+	+	+	+		5
12	Dayanışma	+	+	+				3
13	Disiplin		+	+	+	+		4
14	Duyarlılık	+		+	+			3
15	Dürüstlük						+	1
16	Evensellik			+	+	+		3
17	Fedakârlık			+				1
18	Güven	+		+				2
19	İnsan İlişkileri	+	+	+	+	+	+	6
20	Kararlılık		+	+	+	+		4
21	Kardeşlik	+	+	+				3
22	Merak	+	+	+	+	+		5
23	Merhamet		+	+			+	2
24	Mutluluk	+	+	+				3
25	Nezaket			+	+		+	3
26	Özdenetim	+	+	+	+	+		5
27	Paylaşma		+	+		+		3
28	Sabır		+	+	+	+		4
29	Sadakat			+			+	2
30	Saygı	+		+	+	+	+	5
31	Sevgi	+	+	+	+	+		5
32	Sorumluluk	+	+	+			+	4
33	Tutku		+	+	+	+		4
34	Vatanseverlik	+		+		+	+	4
35	Vefa			+				1
36	Vicdanlı Olmak						+	1
37	Yaratıcılık		+	+	+	+		4
38	Yardımseverlik	+	+	+	+	+		5
Toplam		17	21	33	19	20	13	123

3.1. Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan "Bilmeyen Var mı?" Adlı Çizgi Romanda Aktarılan Değerlere İlişkin Bulgular

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul 5. sınıf Türkçe dersi öğretimi için hazırlanan "Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı"nda bulunan Millî Mücadele ve Atatürk temasında yer alan "Bilmeyen Var mı?" adlı çizgi romanın içerdiği değerler incelenmiş ve elde edilen bulgular bu bölümde doğrudan alıntılar yapılarak ve yorumlanarak açıklanmıştır. Bilmeyen Var mı? çizgi romanı, 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan zorunlu okuma metinlerinden bir tanesidir.

"Bilmeyen Var mı?" adlı çizgi roman, öğretmeninin İstiklal Marşı'nın on kıtasını ezberleme ödevini vermesinden sonra ödevi çok zor bulan Ali'nin şikâyet ederek okuldan evine doğru yola çıkmasıyla başlar.

"Zaten ezberlemem de mümkün değil. Hem kim ezberlemiş ki hepsini? Bilen varsa söylesin!"(s.40) diyerek söylenen Ali, İstiklal Marşı'nın on kıtasını kimlerin tamamen ezberlediğini merak etmektedir. Merak etme değeri burada şikâyet etmeyle birlikte karışık olarak aktarılmıştır.

Ali daha sonra yolda ilerlerken kendi mahallelerinde esnaflık yapan büyüklerine rastlar. Ali'nin üzgün olduğunu far eden esnaflar durumu Ali'ye sorarlar.

- Aliciğim neyin var? Yüzünden düşen bin parça, diye seslendi bakkalımız Salim Amca.
- Bin değil milyon parçayım Salim Amca.
- Hayırdır evlat?
- İstiklal Marşı'nın on kıtasını ezberlemem gerek. Öğretmen ödev verdi." (s.40).

Ali ve esnaflar arasında geçen bu konuşmalarda Ali'nin saygılı bir şekilde büyüklerine hitap ettiği ve konuştuğu görülmektedir. Büyükleri de Ali'ye karşı sevgiyle yaklaşmaktadır. Bu konuşmalarda sevgi ve saygı değerleri yer almaktadır.

Mahallenin esnafları Ali'ye bu duruma üzülmemesi gerektiğini ifade ederler. Ali, esnaflara tam kolaysa siz okuyun diyecekken bakkal Salim Amca ve kırtasiyeci Mehmet Amca, İstiklal Marşı'nın on kıtasını sular seller gibi okurlar. Tabi ki Ali bu duruma çok şaşırır. Bu noktada hikâyede yer alan esnafların İstiklal Marşı'na karşı duyarlılıklarını görmekteyiz. Duyarlılık değeri esnaf karakterler aracılığıyla sunulmuştur.

Esnaf büyüklerinin yanından ayrılıp eve giden Ali'yi kapıda annesi karşılar. Annesi de Ali'nin üzgün olduğunu görünce durumu sorar ve öğretmenin verdiği ödevi öğrenir. Eve girer girmez Ali odasına geçip İstiklal Marşı'nı ezberlemeye başlar.

"Odama geçip başladım çalışmaya. Aman ne çalışma! Durmadan takılıyorum. Ah Salim Amca durmadan nasıl da tıklar tıklar okudun öyle!"(s.41).

İstiklal Marşını ezberlemek için odasına geçen Ali, ezber yapmak için çok isteklidir ve çok çaba harcar. Kendi isteğiyle odasına geçip ödevine odaklanan Ali sorumluluklarını bilen ve çalışkan bir öğrenci profili çizmektedir. Bu noktada sorumluluk ve çalışkanlık değerleri karşımıza çıkmaktadır.

Odasında sıkılan Ali, babaannesinin yanına geçerek orada çalışmaya başlar. Ezber yaparken Ali her takıldığında babaannesi Ali'nin kaldığı yerden İstiklal Marşı'nı okur ve Ali bu duruma çok şaşırır. Ali bu duruma benzer şekilde sırasıyla annesinin, dedesinin, babasının ve ablasının yanına gider ve ezber yaparken her takıldığında ailesi devam ederek ona yardım eder. Ali azmederek ailesiyle birlikte İstiklal Marşı'nı tamamıyla ezberlemeyi başarır. Aile, azim, yardımseverlik ve dayanışma değerleri bu noktada ön plana çıkmaktadır.

Herkesin İstiklal Marşı'nı bildiğini gören Ali, beşikte yatan küçük kardeşinden gelen bir ses üzerine kardeşinin de neredeyse İstiklal Marşı'nı okuyacağını düşünür.

"-Kesin bizim ufaklık da başlar İstiklal Marşı'nı okumaya, dedim. Herkesi aldı bir gülme."
-Azıcık sabret Sareciğim. Ben sana öğreteceğim hepsini."(s.43).

Ali'nin bu sözlerinden sonra ailenin gülmesi mutluluk değerini yansıtmıştır. Ayrıca Ali'nin küçük kardeşiyle ilgilenmesi ve ablasının da Ali'yle ilgilenmesi de kardeşlik değerine örnek olarak gösterilebilir.

Bir sonraki gün okula gittiğinde ise Ali, ezberlediği İstiklal Marşı'nı hiç hata yapmadan gür bir sesle okuduğunu söyler.

"Sonraki gün sınıfta çıkıp okudum İstiklal Marşı'nı. Hem de tıpkı, Salim Amca, Mehmet Amca, annem, babam, dedem, babaannem, ablam gibi. İşte böyle gür sesle:

- Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
- Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklal." (s.43).

Ali'nin gür bir sesle ve kendinden emin bir şekilde İstiklal Marşı'nı okumasıyla birlikte kendine güven ve başarı değerleri de ifade edilmiştir. Ayrıca kahramanımız Ali'nin mahalle esnaflarıyla ve ailesiyle iletişime geçerek durumunu izah etmesi insan ilişkileri değerini gösterirken hem mahallede bulunan esnafların hem de Ali'nin ailesinin İstiklal Marşı'na karşı duyarlı olması ve İstiklal Marşı'nın on kıtasını da ezberlemeleri vatanseverlik değerini de okuyuculara sunmaktadır. Bunun yanında belirli bir amaç uğruna -ki bu amaç İstiklal Marşı'nı hatasız ezberlemek- eğilimini ve davranışlarını düzenlemesi, değiştirmesi ya da denetlemesi nedeniyle Ali, özdenetim değerini de okurlara aktarmıştır.

Görsel 1: Bilmeyen Var mı? Çizgi Romanından Bir Görüntü

3.2. Ortaokul 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan "Robotik ile Enerji" Adlı Çizgi Romanda Aktarılan Değerlere İlişkin Bulgular

Eksen yayınları tarafından ortaokul 6. sınıf Türkçe dersi öğretimi için hazırlanan "6. Sınıf Ortaokul Türkçe Ders Kitabı"nda bulunan Bilim ve Teknoloji temasında yer alan "Robotik ile Enerji" adlı çizgi romanın içerdiği değerler incelenmiş ve elde edilen bulgular doğrudan alıntılar yapılarak ve yorumlanarak bu bölümde açıklanmıştır. Robotik ile Enerji çizgi romanı, 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan zorunlu okuma metinlerinden bir tanesidir.

Robotik ile Enerji çizgi romanı Selin'in okulda rahatsızlanmasıyla başlar. Selin'in annesi okula gelir ve "Haydi, eve gidelim güzel kızım." diyerek Selin'i okuldan alır. Çizgi romanın ilk karesinde aile, sevgi ve anne merhameti değerleri yansıtılmaktadır.

Selin eve gider gitmez dinlenmek için uyur. Ertesi sabah olduğunda Selin kendisini daha iyi hissetmektedir. Annesi ise ona enerji alması için meyveler getirmiştir. Ailenin robot üyesi Robotik ve Selin'in kardeşi Metin bu esnada enerji üzerine konuşarak enerji kavramını açıklarlar.

Birkaç gün sonra Selin iyileşir ve kardeşi Metin'le sohbet ederler.

"Metin: Bilim şenliğinde sunacağım projemi tamamlayabilmek için biraz enerjiye ihtiyacım var.

Selin: Benim çok fazla enerjiye ihtiyacım var. Oyun oynayabilmek ve ders çalışabilmek için bütün enerjimi toplamalıyım." (s.245).

Hem Metin'in hem de Selin'in sorumluluklarının farkında olan öğrenciler olduğu görülmektedir. Daha sonra Metin'in sunacağı bilim projesinin hazırlıklarına başlarlar. Metin, projesinde insanların evlerine elektriği nasıl ulaştıracağını anlatacaktı. Pilleri şarj olan Robotik de Selin ve Metin' katılır, hep birlikte proje üstünde çalışırlar. Çalışırken aynı zamanda elektrikle ilgili kavramları da öğrenirler.

"Robotik: Bu nedir?

Selin: Bu bir enerji santrali!

Robotik: Enerji santrali mi?

Metin: Evet, elektriğin üretildiği yere enerji santrali denir.

Selin: Elektrik enerjisinin nasıl üretildiğini biliyor musun?

Metin: Hmmm, bilmiyorum.

Robotik: Sen biliyor musun?

Selin: Kömürü yakarak elektrik enerjisi üretiyorlar. Kömür bir tür fosil yakıt türü. Toprağın derinliklerinde bulunuyor." (s.245)

Her iki çocuğun da özellikle enerjiyle ilgili bilimsel konulara merakı görülmektedir. Merak ve bilimsellik değerleri bu bölümde ön plana çıkmaktadır.

Ertesi gün ise okula gittiklerinde yakınlarda bulunan bir rüzgâr santraline gezi düzenleneceğini öğrenirler. Rüzgâr santraline gittiklerinde ise Metin, kömür haricinde rüzgârla da elektrik üretildiğini öğrenir. Hatta öğretmenleri güneş, su ve diğer pek çok doğal kaynaktan elektrik enerjisi üretildiğini söyler. Öğrenciler rüzgâr santralinden sonra hidroelektrik santralini de ziyarete giderler. Burada öğretmenleri su sayesinde dönen türbinlerden ve nasıl elektrik üretildiğinden bahsederek çocuklara bilgiler verir. Gezinin sona ermesiyle birlikte herkes evine döner.

Ertesi sabah Metin heyecanla Selin'i uyandırır ve projesi için yeni bir fikri olduğunu söyler. Metin ve Selin projeye hidroelektrik ve rüzgâr santrallerini de eklerler ve proje tamamlanınca yarışmada büyük ödülü alacaklarını düşünerek çok mutlu olurlar. İki kardeş projeyi birlikte yaptıkları için kardeşlik, yardımseverlik, dayanışma, bilgi paylaşma gibi değerler aktarılmaktadır. Metin ve Selin'in bilim şenliğinde büyük ödülü

almak için sahip oldukları tutku sayesinde azimli, kararlı, sabırlı ve disiplinli bir şekilde çalışarak projeyi tamamlarlar. Projeyi tasarlarlarken ve düzenlerken hem Metin hem de Selin yaratıcılık yeteneklerini sergileyerek bu değeri de okuyuculara aktarırlar. Ayrıca proje yapım sürecinde Selin ve Metin'in hem kendi aralarında hem de öğretmenleriyle yaptıkları konuşmalarla insan ilişkileri değerine sahip oldukları görülmektedir.

Metin bilim şenliğinde jüri üyelerinin kendisine sorular soracağını öğrenince projesiyle ilgili teorik kavramlara çalışmaya başlar. Metin okulda ise öğretmeninden yardım ister ve tüm sınıf, öğretmenlerinin rehberliğinde enerji türleri hakkında sorulan sorulara cevaplar vererek konu hakkında bilgi sahibi olurlar.

Metin ve Selin evlerine gittiklerinde ise jeotermal enerji hakkında konuşmaya başlarlar ve Metin yeni bir enerji kaynağı öğrenmiş olur. Daha sonra Metin, biyolojik yakıtlar, güneş enerjisi ve jeotermal enerji hakkında çeşitli kitaplardan farklı bilgilere ulaşır ve okur. Bir sonraki gün ise güneş enerjisi hakkında bir deney yapmaya karar verir. Eline bir büyüteç alarak kuru yaprakları yakmaya çalışır.

"Metin: Güneş çok da kuvvetli bir enerji kaynağı değilmiş.

Selin: Bugün hava biraz bulutlu bu yüzden yaprakların yanması uzun sürüyor." (s.249).

Metin ve Selin projelerinde başarıya ulaşmak için deneyler yaparak, zamanlarını araştırmaya ayırarak, çalışmalarını ve öğrenme şekillerini düzenleyerek özdenetimlerini de sağlamışlardır.

Bahçedeki kuru yaprakları yaktıktan sonra izlemeye koyulmuşlardı ki bu sırada anneleri onları çağırıyor. Metin'in dedesinin doğum günüyü ve oraya doğru giderken bir benzinlikte durdular. Burada Metin benzinin de tıpkı kömür gibi fosil yakıt olduğunu öğrendi.

Dedelerinin doğum gününde çok eğlenen çocuklar ertesi gün ise bilim şenliğinin heyecanını yaşamaya başladılar. Jüri üyeleri Metin'in projesini inceledikten sonra çok beğendiler. Jüri üyelerinin dikkatini özellikle enerji santrallerinin modelleri çekmişti. Jürinin sorduğu sorulara da doğru cevaplar veren Metin, bilim şenliğinin büyük ödülünü kazandı. Metin'in büyük ödülü kazandığı son bölümde ise başarı değeri yansıtılmaktadır.

Görsel 2: Robotik ile Enerji Çizgi Romanından Bir Görüntü

3.3. Ortaokul 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan "Aziz Sancar" Adlı Çizgi Romanda Aktarılan Değerlere İlişkin Bulgular

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul 6. sınıf Türkçe dersi öğretimi için hazırlanan "Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı"nda bulunan Bilim ve Teknoloji temasında yer alan "Aziz Sancar" adlı çizgi romanın içerdiği değerler incelenmiş ve elde edilen bulgular doğrudan alıntılar yapılarak ve yorumlanarak bu bölümde açıklanmıştır. Aziz Sancar çizgi romanı, 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer zorunlu okuma metinlerinden bir tanesidir.

Aziz Sancar çizgi romanı Aziz Sancar'ın kendini takdim etmesiyle başlar.

"Ben Aziz Sancar! Bilim alanında Nobel Ödülü alan ilk Türk bilim adamıyım. 'DNA Onarımı' adını verdiğim buluşum sayesinde 2015 Nobel Kimya Ödülü'ne layık görüldüm." (s.74).

Çizgi romanın ana karakteri doğal olarak Aziz Sancar'dır ve kendi hayatını anlatır.

"1946'da, Mardin'in Savur ilçesinde doğdum. Evimiz taştan yapılmış yöresel mimarînin en güzel örneklerinden biriydi. Oldukça büyüktü. Kardeşlerim ve arkadaşlarımla bu güzel evde oyunlar oynardık." (s.74).

Aziz Sancar, çocukken yaşadığı taştan evi anlatırken alçakgönüllülük değerini yansıtan ifadeler kullanmıştır. Ayrıca arkadaşlık ve kardeşlik değerlerinden de bahsedilmektedir.

Aziz Sancar'ın ailesi ise geçimini çiftçilikle sağlamaktadır. Sancar ailesi eğitime çok önem vermektedir. Bu doğrultuda Aziz Sancar'ın annesi çocuklarına sürekli eğitim konusunda öğütler vermektedir.

"Yavrularım, en büyük zenginlik eğitimidir. Eğitimsiz insanın kafası, boş bir çuval gibidir. Kendinize, ailenize, vatanınıza ve insanlığa faydalı olmanın yolu eğitimden geçer. Onun için ne pahasına olursa olsun okuyacaksınız!" (s.75).

Aziz Sancar'ın annesinin çocuklarına verdiği öğütlerde aile, çocuk sevgisi, sorumluluk, eğitime duyarlılık ve vatan sevgisi değerleri yansıtılmaktadır. Aziz Sancar ise annesinin öğütlerine karşı kayıtsız kalmamaktadır.

"Annemin bizlere söylediği bu sözler her zaman kulağımıza küpe oldu. Annemiz ve babamız okumamız için her fedakârlığı yaptılar. Bizi sevgiyle büyüttüler. Sofraya hep birlikte otururduk. Babam, tüm aile fertleri bir araya gelmeden yemeğe başlamazdı. Küçükler, büyüklerine saygıda kusur etmezdi." (s.75).

Aziz Sancar'ın annesinin öğütlerine yönelik düşüncelerinde ise sorumluluk, fedakârlık, sevgi ve saygı değerleri ön plana çıkmaktadır. Aziz Sancar'ın babasının ailenin diğer üyeleri sofraya gelmeden yemeğe başlamaması da ailenin sofrada adabına, ahlakına ve nezaket kurallarına sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca çizgi roman boyunca Aziz Sancar, nezaket kurallarına uyararak son derece kibar konuşmaktadır.

Çizgi romanın devamında Aziz Sancar çocukluk dönemini anlatmaya devam eder.

"Gözlem yapan, araştırmayı seven, düşünen, sorgulayan bir çocuktum. Yüce Türk milletinin muazzam gücünü ruhunda duyan; kültürel, millî ve manevi değerlerimize gönülden bağlı biriydim." (s.75).

Merak tutkusuna sahip, vatansever ve millî değerlere sadık bir çocuk olduğunu ifade eden Aziz Sancar, aynı zamanda merak, tutku, vatanseverlik ve sadakat değerlerini de okuyuculara aktarır.

Her durumda ülkesini çok sevdiğini ifade eden Sancar, çocukluğundan beri bilime olan ilgisini de ifade etmektedir.

"En büyük hayalim çok çalışıp bilgilerimi artırmak; bilimsel çalışmalar yaparak millete, insanlığa faydalı olabilmektir. Tıp ilgimi çekiyordu. Tıp ilmi insanlığa en faydalı olabilecek bir bilim dalıydı. Umutla iyileşebilecek için çare bekleyen hastaların iyileşmesine yardımcı olabilirdim. Bu amaçla tıp eğitimi almaya karar verdim." (s.75).

Sancar'ın tüm insanlığa faydalı olma isteği evrensellik değerine sahip olduğunu göstermektedir. Bilime ilgi duyan Sancar, kendini geliştirerek insanlara yardım edebileceğini düşünmektedir ve bu uğurda hayatını şekillendirmeye karar vermiştir. Kararlılık, özdenetim, yardımseverlik ve bilimsellik değerleri bu bölümde ön plana çıkmaktadır.

İlk ve ortaöğrenimini Savur ve Mardin'de tamamlayan Sancar, daha sonra İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olur. Savur'da iki yıl doktor olarak çalışır. Aziz Sancar, bu süreçte hastaların çektiği sıkıntıları görünce kanser ve kanser gibi hastalıkların tedavisi için çalışmalar yapmaya karar verir. Sancar, lisansüstü eğitimi için Amerika Birleşik Devletleri'ne gider.

"Bilgi bakımından kendimi daha da geliştirebilmek için Amerika'ya gittim. Dallas'ta Teksas Üniversitesinde doktoramı moleküler biyoloji dalında DNA onarımı üzerine tamamladım." (s.76).

Aziz Sancar'ın çalışmaları sonucu elde ettiği bulgulara "DNA Onarımı" adını vermesi yaratıcılık değerini yansıtmaktadır. Sancar, diğer çalışmalarını aşağıdaki sözleriyle anlatmaya devam eder.

"Yale (Yeyl) Üniversitesinde yine DNA onarımı dalında doçentlik tezimi verdim. Biyokimya ve biyofizik alanlarında çalışmaya başladım. Hücrelerin DNA onarımı, hücre dizilimi, kanser tedavisi ve biyolojik saat üzerine çalışmalar yaptım. 400'den fazla bilimsel makale ve bu makalelere yapılan 12 binden fazla atıfla, bilimsel araştırmada büyük başarılar imza attım. 33 kitap yayımladım." (s.76).

Aziz Sancar'ın lisansüstü eğitimine devam ederek başarılı olması ve hatırı sayılır bir sayıda akademik çalışma yapması onun azimli ve çalışkan bir birey olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda azim, çalışkanlık ve başarı değerleri yansıtılmaktadır.

Aziz Sancar, millî değerlerimizi Amerika'da yaşatmak ve oradaki Türklere yardım etmek için sosyal projeler de gerçekleştirir.

"Bilimsel çalışmalar yanında, kendi kültürel değerlerimize sahip çıkmak ve Amerika'ya gelen, burada yaşayan Türklere yardımcı olmak amacıyla biyokimya ve biyofizik profesörü eşim Gwen (Gwen) Sancar ile birlikte Amerika'da bir "Türk Evi" açtık. Burada Türk öğrencileri ve akademisyenleri kalır. Onlara yardımcı olunur. Türk Evi'nde Türk kültürü ile ilgili çeşitli sunular yapılır. Millî ve dinî bayramlarımızı kutlarız. Düzenlediğimiz etkinlikler, ABD'liler tarafından çok büyük ilgi görmektedir. Bana verilen Vehbi Koç Ödülü'nün tamamını bu projeye ve Türkiye'nin tanıtımına harcadım." (s.77).

Türklerin dünyaya yaptıkları kültürel katkının doğru anlatılmasında Türk Evi'nin büyük rolü olacağına inanan Aziz Sancar, Nobel Ödülü'nden kazandığı para ödülünü de Türklüğe hizmet amacıyla Türk Evi'ne bağışlama kararı almıştır. Sancar ailesinin kurdukları Türk Evi sayesinde başta öğrenciler olmak üzere orada yaşayan Türklere yardım etmesi ve Türk Evi'nde millî kültürümüze yönelik etkinliklerin yapılması dayanışma, yardımseverlik, cömertlik, paylaşma ve vatanseverlik değerlerini yansıtmaktadır.

Aziz Sancar milli kültürümüze olan bağlılığının yanında bilime olan tutkusunu da anlatmaya devam eder.

"Hücrelerimizin yapı taşı DNA'nın gizemini çözmek benim için bir tutkuya dönüşmüştü. DNA'nın sırlarını keşfetmek için aralıksız çalışıyordum. Araştırmalarım sonucunda çok sayıda buluş yaptım. Bunlardan en önemlisi "DNA Onarımı" adlı keşfimdi." (s.77).

"Hücrelerin DNA onarımını yaptığı biliniyordu ancak bu onarımın nasıl olduğu bilinmemekteydi. Bıkıp usanmadan uzun yıllar boyunca yaptığım bilimsel çalışmaların sonucunda bu tamir mekanizmasını buldum." (s.78).

Çizgi romanda geçen bu iki paragrafta tutku, yaratıcılık, kararlılık, disiplinli çalışma ve sabır değerleri ön plana çıkmaktadır.

Nobel Ödülünü kazandıktan sonra Aziz Sancar, hem kendi adına hem de ülkesi adına çok sevindir.

"Uzun bilimsel çalışmalar sonunda kanserli hücrelerin DNA onarım sisteminin haritasını çıkararak kimya dalında 2015 Nobel Ödülü'nü kazanan 3 bilim insanından biri oldum. Buna memleketim adına çok sevindim." (s.78).

Aziz Sancar'ın Nobel Ödülü'nü aldıktan sonra kendisi ve ülkesi için çok sevinmesi mutluluk ve vatanseverlik değerlerini yansıtmaktadır. Aziz Sancar ödülü aldıktan sonra ülkesine duyduğu minnettarlığı da ifade etmiştir.

"Ödülümü İsveç'in başkenti Stockholm'de, İsveç Kralı Carl (Karl) 16. Gustaf'ın elinden aldım. Bilim dalında Nobel Ödülü'nü alan ilk Türk olmuştum. Törende başarıyı ülkeme borçlu olduğumu vurguladım." (s.78).

"Türkiye bana üst düzey bir eğitim vermiştir ve bu, yurt dışındaki başarımların kaynağı olmuştur. Bu bakımdan ana vatanıma minnettarım." (s.79).

Nobel Ödülü'nü almasında Türkiye'de aldığı eğitim önemli bir payı olduğunu belirten Sancar, vatanseverlik ve vefa değerlerini yansıtmaktadır. Ayrıca ödülü aldıktan sonra devlet yetkililerinin kendisiyle yakından ilgilendiklerini belirterek, *"Bu ödülün Türkiye için bu kadar önemli olacağını bilseydim iki kat çalışır ve 20 yıl önce alırdım." (s.78)* demiştir. Hatta bu sözü üzerine yetkililerle birlikte gülüşüklerini ifade etmiştir. Bu noktada mutluluk değeri bir kez daha ön plana çıkarken insan ilişkileri değeri de yansıtılmaktadır.

Çizgi romanın son bölümünde Aziz Sancar ülkemizin gençlerine çeşitli konularda tavsiyeler vermektedir.

"Yurt dışında 'Türk'üm!' dersiniz saygı görürsünüz. Kim olduğunuzu unutmayın! Türk olduğunuzu unutmayacaksınız! 'Ben Türk'üm!' dediğinizde kendinizle gurur duyacaksınız ki karşınızdaki kişi de size hürmet gösterecek!" (s.79).

"Şunu da asla unutmayın ki DNA'mızı bozan en kötü alışkanlık sigaradır. Sigaradan uzak durun! İyi bir insan başkasına zarar vermeyen insandır. Akıllı ve iyi insanlar en başta kendisine zarar vermemelidir!" (s.79).

"Bilim öğrenmek için yurt dışına gidin. Ama ülkenize dönün. Ben hayatımın büyük bir bölümünü ülkemi, ailemi özleyerek geçirdim. Bu öyle zor ki! Kendi ülkenize dönün! Kavgayı değil, birbirinize sevgi ve saygı ile davranmayı tercih edin. Ülkenize ve milletinize ışık olun." (s.79).

Aziz Sancar'ın ülkemizin gençlerine verdiği tavsiyelere bakıldığında ahlaki ve milli değerler üzerinde önemle durduğu görülmektedir. Özellikle vatanseverlik, ahlak, kendine güven değerleri ön plana çıkmaktadır.

Aziz Sancar son olarak çocuklara hitap ederek, Türkiye'nin daha da gelişmesi için bilim ve teknolojiye gereken önemi vermeleri gerektiğini ve çok çalışarak faydalı işlere imza atabileceklerini ifade eder.

Görsel 3: Aziz Sançar Çizgi Romanından Bir Görüntü

3.4. Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan “Bilim İnsanı Öyküleri” Adlı Çizgi Romanda Aktarılan Değerlere İlişkin Bulgular

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul 7. sınıf Türkçe dersi öğretimi için hazırlanan “Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı”nda bulunan Spor ve Sağlık temasında yer alan “Bilim İnsanı Öyküleri” adlı çizgi romanın içerdiği değerler incelenmiş ve elde edilen bulgular doğrudan alıntılar yapılarak ve yorumlanarak bu bölümde açıklanmıştır. Bilim İnsanı Öyküleri çizgi romanı, 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan serbest okuma metinlerinden bir tanesidir.

Bilim İnsanı Öyküleri çizgi romanı 1878 yılında Viyana’da yaşayan küçük Karl Landsteiner’in hastalandıktan sonra annesiyle birlikte hastaneye gitmesiyle başlar. Küçük Karl muayene olur ve durumu iyidir. Karl’ın annesi de artık endişelenmez. Aile ve sevgi değerleri çizgi romanın ilk karelerinde ön plana çıkmaktadır.

Karl ve annesi hastaneye giderken yaralanan ve çok kan kaybeden bir inşaat işçisini görmüşlerdi ve muayeneden sonra meraklı Karl, doktorlara bu durum hakkında sorular sorar.

“Karl: İzninizle bir şey soracağım doktor amca. O deminki yaralı ağabey iyileşecek mi?”

Doktor: Hastaneye gelene kadar çok kan kaybettiğini söylediler Karl. Ama cerrahlarımızın ellerinden geleni yapıp kanamayı durdurduğuna eminim. Umarım hayatta kalmayı başarır.

Karl: Peki kaybettiği kanın yerine başkasından kan alıp ona veremez misiniz?

Doktor: Ne yazık ki hayır. Bu yöntem daha önce defalarca denenmiş. Kimi zaman işe yaramış, kimi zamansa hayati tehlike içermeyen basit ameliyatlarda bile hastaların kaybedilmesine neden olmuş. Çok riskli olduğu için tıp dünyası bu uygulamadan uzak duruyor.” (s.226).

Karl ve doktor arasında geçen konuşmalara bakıldığında Karl’ın daha küçük yaşlarda kan nakli konusuna merak saldığı görülmektedir. Nezaket ve saygı çerçevesinde yapılan bu konuşmalardan Karl, o dönem için kan naklinin son derece riskli bir yöntem olduğunu öğrenir. Karl ve doktorun bilgi alışverişi için iletişime geçmesi insan ilişkileri değerini de yansıtmaktadır.

Aradan yıllar geçer ve çocukluğundan beri tıp alanına ilgi duyan Karl, Viyana’da tıp, daha sonra Münih ve Zürih’te kimya eğitimi görür. Bu okullardan mezun olduktan sonra ise üniversitede araştırmacı olarak hayatına devam eder. Kan kaybından ölen insanların durumlarına duyarsız kalmaz ve kanla ilgili çalışmalar yapar. Karl, kanın içerdiği maddeleri birbirinden ayırarak bilimsel deneyler yapar. Bu bölümde çalışkanlık ve bilimsellik değerleri ön plana çıkmaktadır.

Çizgi romanın anlatımına katkıda bulunan Simit ve Peynir isimli karakterler Karl deney yaparken çok sabırsızlanırlar ve sonuçları beklemeye başlarlar.

“Simit: Neler görüyorsun orada bize de söylesene Karl ağabey. Meraktan çatlıyoruz burada.

Peynir: Heyecanlanma Simitçiğim. Sabırlı ol biraz. Öğreneceğiz.” (s.227).

Simit’in meraklanmasına karşın Peynir’in sabırlı davranması okuyucuya sabır değerini yansıtmaktadır. Karl Landsteiner, yüzlerce örnek kullanarak haftalarca sabırlı ve azimli bir şekilde

deneilerine devam eder. Ayrıca Karl'ın amacına ulaşmak için zamanını düzenlediği ve özdenetimini sağladığı da görülmektedir.

Karl Landsteiner, disiplinli ve kararlı çalışmaları sonucunda kan gruplarını belirlemeyi başarır. Kan gruplarını A, B, 0 ve AB olarak adlandırdı. Karl'ın kan gruplarını bu şekilde adlandırması yaratıcılık değerini okuyuculara yansıtmaktadır. Hangi kan gruplarının birbiriyle uyumlu olduğunu ve hangilerinin ise birbiriyle uyumsuz olduğunu keşfeder. Ameliyatlardan önce insanların kan gruplarının belirlenmesiyle binlerce, milyonlarca insanın hayatını kurtaracağını düşünür. Tüm insanlara yardım etme isteği ve tutkusu olan Karl'ın evrensellik değerine de sahip olduğu söylenebilir. Karl Landsteiner, yapmış olduğu çalışmalarla tıp ve fizyoloji alanında Nobel Ödülü kazandı.

Görsel 4: Bilim İnsanı Öyküleri Çizgi Romanından Bir Görüntü

3.5. Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan "Piri Reis" Adlı Çizgi Romanda Aktarılan Değerlere İlişkin Bulgular

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul 7. sınıf Türkçe dersi öğretimi için hazırlanan "Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı"nda bulunan Bilim ve Teknoloji temasında yer alan "Piri Reis" adlı çizgi romanın içerdiği değerler incelenmiş ve elde edilen bulgular bu bölümde doğrudan alıntılar yapılarak ve yorumlanarak açıklanmıştır. Piri Reis çizgi romanı, 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan zorunlu okuma metinlerinden bir tanesidir.

Piri Reis çizgi romanı 1475 yılında on yaşında olan Piri Reis'in amcası Kemal Reis'le birlikte Gelibolu'da balığa çıkmasıyla başlar. Amcası Piri Reis'e denizcilikle ilgili tecrübelerini aktarmaya çalışır. Amca-yeğen muhabbetlerinin işlendiği bu bölümde aile değeri ön plana çıkmaktadır.

Balık tutmak için denize açıldıklarında Piri Reis, amcasının emirlerini yerine getirirken bir yandan da denizcilikle ilgili merak ettiği soruları amcasına sorma fırsatı yakalar.

"Piri Reis: Peki amcacığım, şuan kıyıyı gördüğümüz için nerede olduğumuzu biliyoruz ama açık denizde sefere çıktığımızda gitmek istediğimiz limanları nasıl buluyoruz? Denizde nasıl kaybolmuyoruz?"

Kemal Reis: Bunun için pek çok yöntem var evlat. Örneğin yıldızlara ve gezegenlere bakarak yönümüzü bulmamızı sağlayan usturlap denen bir alet kullanıyoruz. Sonra pusulalarımız var. Ayrıca daha önce oralara giden insanların çizdiği haritaları kullanıyoruz." (s.126).

Genç Piri Reis, denizcilikle ilgili konulara merak duymakta ve öğrenme azmi göstermektedir. Kemal Reis ise denizcilikte yararlandığı bilimsel yöntemleri de yeğenine aktarmaktadır. Bu süreçte amca yeğen yardımlaşarak balık tutmaktadır. Ayrıca genç Piri Reis'in amcasıyla karşılıklı olarak sevgi ve saygı değerlerini yansıttıkları da görülmektedir.

Piri Reis Gelibolu'da geçirdiği çocukluğu boyunca denizciliğe olan ilgisi giderek artar. Piri Reis, denizcilik alanında kararlı ve disiplinli bir şekilde kendisini geliştirmeye başlar. Yaşının ilerlemesiyle birlikte donanmaya katılarak amcası Kemal Reis'le birlikte seferlere katılarak vatanseverlik örneği gösterir. Ülke ülke gezen Piri Reis, kendisini geliştirmek ve ülkesine daha iyi hizmet etmek için çok çalışarak pek çok dil

öğrenir. Ziyaret ettiği limanlarda tanıştığı diğer denizcilerden gidip görmediği yerler hakkında bilgiler toplar. Farklı kitapları ve haritaları bulup inceler.

"Piri Reis: Sizde Malezyalı denizcilerden aldığımız bir harita olduğu söyleniyor. Hint Denizi'nin doğusu hakkında çok az şey biliyoruz. Belki haritacılık konusunda bilgilerimizi paylaşabiliriz, ne dersiniz?"

Ummanlı Denizci: Elbette Piri Reis. Biz Ummanlılar da sizin Akdeniz haritalarınızdan yararlanıyoruz hep." (s.147).

Kendi dünya haritasını çizme tutkusuna sahip olan Piri Reis, gezdiği ülkelerdeki denizcilerle arkadaşlık kurarak muhabbetler eder ve farklı coğrafyalar hakkında çeşitli bilgiler toplar. Bu noktada arkadaşlık ve insan ilişkileri değerleri yansıtılmaktadır. Diğer denizcilerle bilgi paylaşarak ve yardımlaşarak Dünya haritasını oluşturmak ister. 1511 yılında Gelibolu'ya geri dönen Piri Reis, sabırla yıllardır topladığı bilgileri derleyerek diğer denizcilerle paylaşmak için haritasını çizmeye başlar. Tüm denizcilerin kullanması için Dünya haritası hazırlaması Piri Reis'in evrensellik değerine sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca Piri Reis'in çocukluğundan beri kendi amaçları doğrultusunda hayatını şekillendirmesi ya da düzenlemesi özenetim değerine sahip olduğunu da ortaya koymaktadır.

Yararlandığı kaynakları da göstererek Dünya haritasını tamamlayan Piri Reis, daha sonra Akdeniz limanlarına ait ayrıntılı haritaları ve denizciler için bu limanlar arasında yapılacak yolculukları kolaylaştıracak bilgileri anlatan Kitab-ı Bahriye'yi yazar. Piri Reis, elde ettiği yeni bilgilere göre yeni bir Dünya haritası çizer ve ömrünün sonuna kadar denizcilik alanında yaşanan gelişmelerle ilgilenir. Ayrıca Piri Reis'in bu eserleri ortaya koymasındaki başarı ve yaratıcılık değerlerini de yansıtmaktadır.

Görsel 5: Piri Reis Çizgi Romanından Bir Görüntü

3.6. Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan "Battal Gazi" Adlı Çizgi Romanda Aktarılan Değerlere İlişkin Bulgular

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul 8. sınıf Türkçe dersi öğretimi için hazırlanan "Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı"nda bulunan Millî Kültürümüz temasında yer alan "Battal Gazi" adlı çizgi romanın içerdiği değerler incelenmiş ve elde edilen bulgular bu bölümde açıklanmıştır. Battal Gazi çizgi romanı, Türkçe ders kitabında yer alan Ergenekon Destanı metninin etkinlikleri arasında yer almaktadır. Battal Gazi çizgi romanının içerdiği değerlerin incelenmesinden elde edilen bulgular doğrudan alıntılar yapılarak ve yorumlanarak açıklanmıştır.

Battal Gazi çizgi romanı Bizans'ın ünlü silahşoru Ahmer ile Hüseyin Gazi oğlu Battal Gazi'nin savaş meydanında mücadele etmeleriyle başlar. Her iki kahraman da amansızca mücadele eder.

"Ahmer: Kolla kendini Battal!.."

Battal Gazi: Kimse karışmasın!.. Onu kendi ellerimle yakalayacağım."(s.144).

Bizans'ın ünlü silahşoru Ahmer ile Hüseyin Gazi oğlu Battal Gazi'nin savaş meydanında korkusuzca mücadele etmesi cesaret değerini yansıtmaktadır. Ayrıca vatani korumak ve yeni topraklar fethetmek için bu mücadelede yer alan iki kahramanın da vatanseverlik değerini taşıdığını gösterir.

Her iki kahraman da mücadeleye bir süre devam ettiler. Önce Ahmer atından düşer daha sonra Battal Gazi, Ahmer'e bir şans daha verir ama bu sefer de Ahmer kılıcını düşürür ve silahsız kalır. Battal Gazi'nin Ahmer'e bir şans daha vermesi savaş alanında da olsa ahlaki değerlere bağlılığını ve vicdanlı olduğunu göstermektedir. Sonunda Ahmer pes eder.

"Battal Gazi: Madem pes ettin o halde canını bir şartla bağışlayacağım. Bir daha Müslümanlara kılıç çekmeyeceksin.

Ahmer: Pes yığidim seninle baş edilmiyor. Hangi silahşor beni alt ederse onun emrine ve dinine gireceğime yemin etmiştim. Senin gibi bir yığide yenildiğim için üzülüyorum."(s.144).

Battal Gazi, merhametli davranarak Ahmer'i şartlarını kabul ettirerek affeder. Ayrıca Battal Gazi'nin Müslümanları korumaya çalışması da onun sahip olduğu ahlaki değerleri ve üstlendiği sorumluluğu yansıtır. Mücadelede elde ettiği başarı da onun ne kadar usta bir akıncı olduğunu göstermektedir. Ahmer'in dürüst bir şekilde davranarak yemine sadık olduğu da görülmektedir. Battal Gazi'ye, *"Senin gibi bir yığide yenildiğim için üzülüyorum."* demesi de rakibine yenilse bile olsa Battal Gazi'ye karşı duyduğu saygıyı ve gösterdiği nezaketi ifade etmektedir. Bu noktada Ahmer karakteri üzerinden okuyuculara sadakat, dürüstlük ve saygı değerleri aktarılmaya çalışılmıştır.

Battal Gazi ve Ahmer'in mücadelesi bittikten sonra Ahmer söz verdiği gibi Müslüman olur.

"Battal, yığit rakibine sarılıp onu bağına bastı. Ahmer'in yanındaki askerler onun Müslüman olduğunu görünce kaçtılar. Battal, güçlü bir dost kazandı.

Battal Gazi: Ey Ahmer, bundan sonra senin adın Ahmed Duran olsun!.."

Ahmet Duran'ın Müslüman olmasından sonra Battal Gazi ve Ahmet Duran birbirlerine yoldaş olurlar. Arkadaşlık değeri çizgi romanın son bölümünde vurgulanmaktadır. Ayrıca Battal Gazi ve Ahmet Duran arasındaki muhabbetle insan ilişkileri değeri de ön planda belirtilmiştir.

Görsel 6: Battal Gazi Çizgi Romanından Bir Görüntü

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Tartışma

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla birlikte Türkçe ders kitaplarında yer almaya başlayan çizgi romanlar, kazanım ve değerler aktarımı için kullanılan metin türlerinden bir tanesi haline gelmiştir. Derse yönelik olumlu tutum geliştirmede, güdülenmeyi sağlamada ve akademik ders başarısını artırmada kullanılan materyaller içerisinde çizgi romanların önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir (Yıldırım, 2016: 54-55). Çizgi romanlar aracılığıyla eğlence ve eğitimin birleştirildiği öğrenme ortamlarında kazandırılmak istenen kazanım ve değerler, öğrencilere etkili bir şekilde aktarılabilir (İlhan, 2016: 24).

Okuma etkinliklerini sevmeyen ya da okuma güçlüğü çeken öğrencilerin okumaya yönelik ilgi ve istekleri çizgi romanlar sayesinde çekilebilir (Çetin ve Karaata, 2010: 208). Çizgi romanların, çocukların hareket ve maceraya olan meraklarına cevap vermesi ve kısa sürede kolay okunması çocuklar için çizgi romanları ilgi çekici kılmaktadır (Esmer, 2014: 20). Ayrıca çizgi romanlar, farklı öğrenme özelliklerine sahip öğrenciler için dersleri sıkıcılıktan ve monotonluktan kurtarabilir. Çizgi romanlar, Türkçe ders kitaplarında yer alan mevcut etkinliklerin haricinde öğrencilere, farklı ve ilgi çekici etkinlikler sunma imkânını da sağlamaktadır.

İncelenen Türkçe ders kitaplarında yer alan çizgi romanların içerdikleri değerler bakımından zengin olduğu görülmüştür. Özellikle Aziz Sancar çizgi romanına bakıldığında çok çeşitli değerlerin bir arada aktarıldığı görülmektedir. Bu bağlamda farklı değerlerin bir arada aktarılması konusunda çizgi romanların, uygun metin türlerinden bir tanesi olduğu söylenebilir. Öğrencilerin ilgi ve dikkatlerini çekme konusunda

başarılı metin türlerinden biri olan çizgi romanlar, millî ve evrensel değerlerin aktarımında etkili sonuçlar ortaya koymaktadır (Türkal, 2018, 15). İncelenen çizgi romanlara bakıldığında da evrensel ve millî değerlerin iç içe yansıtıldığı görülmektedir. Bu nedenle metin türleri içerisinde çizgi romanların değerler aktarımı açısından önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

4.2. Sonuç ve Öneriler

2018-2019 eğitim öğretim yılında ortaokul Türkçe dersi öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan çizgi romanlar araştırmanın temel amacına yönelik olarak incelenmiş ve çizgi romanların içerdiği değerler tespit edilmiştir. Yapılan analizler sonucu çizgi romanlarda ahlak, aile, alçakgönüllülük, arkadaşlık, azim, başarı, bilimsellik, cesaret, cömertlik, çalışkanlık, dayanışma, disiplin, duyarlılık, dürüstlük, evrensellik, fedakârlık, güven, insan ilişkileri, kararlılık, kardeşlik, merak, merhamet, mutluluk, nezaket, özdenetim, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sorumluluk, tutku, vatanseverlik, vefa, vicdanlı olmak, yaratıcılık, yardımseverlik olmak üzere toplamda 37 değer tespit edilmiştir.

Türkçe ders kitaplarında bulunan çizgi romanlarda en çok aile, azim, başarı, çalışkanlık, insan ilişkileri, merak, özdenetim, saygı, sevgi ve yardımseverlik değerleri tespit edilmiştir. Alçakgönüllülük, cesaret, cömertlik, dürüstlük, fedakârlık, vefa, vicdanlı olmak değerleri ise incelenen çizgi romanlarda en az yer alan değerlerdir. Adalet değeri ise hiç tespit edilememiştir. "Bilmeyen Var mı?" çizgi romanında 17, "Robotik ile Enerji" çizgi romanında da 21, "Aziz Sancar" çizgi romanında 33, "Bilim İnsanı Öyküleri" çizgi romanında 19, "Piri Reis" çizgi romanında 20 ve "Battal Gazi" çizgi romanında ise 13 değer tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara bakıldığında Aziz Sancar çizgi romanı içerdiği 33 değerle ön plana çıkarken Battal Gazi çizgi romanı ise en az değer içeren çizgi roman olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki çizgi romanın haricinde kalan diğer dört çizgi romanın içerdiği değer sayısı ise birbirlerine oldukça yakındır.

7 adet ortaokul Türkçe ders kitabı çizgi romanların içerdiği değerler bakımından incelenmiştir ve bu kitaplardan Dersdestek yayınları tarafından yayımlanan 7. Sınıf Türkçe ders kitabında metin türü olarak çizgi roman yer almamaktadır. Diğer 6 kitapta ise her bir kitapta bir tane çizgi romanın yer aldığı görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulardan yola çıkılarak belirlenen öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Öğrenme ortamlarında çizgi roman kullanımı artırılabilir.
- Her sınıf düzeyinde çizgi romanlar zorunlu okuma metni olarak kitaplarda yer alabilir. Çizgi roman yazma, çizme ve boyama etkinlikleri öğrenme ortamlarında daha fazla tercih edilebilir.
- Son yayımlanan Türkçe dersi öğretim programında kök değerler sıralanırken "alt değerler" ve "öteki kök değerler" ifadeleri yeterince açıklanmamıştır. Türkçe dersi öğretim programında daha kapsamlı ve daha net değerler sınıflandırılması yapılabilir.
- Değerler eğitime yönelik ders kitaplarında bulunan temalar ve metinler artırılabilir.
- Türkçe eğitimi alanında çizgi romanlara yönelik araştırmaların sayısı artırılabilir.
- Çizgi romanların Türkçe ders kitaplarında genellikle bilim ve teknoloji temalarında yer aldığı görülmektedir. Türkçe ders kitabında yer alan tüm temalarda çizgi romanlar kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Ağın Haykır, Hülya; Kaplan, Hüseyin; Kıryar, Ali; Tarakçı, Rasim ve Üstün, Ercan (2018). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 5*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.
- Akgül, Ahmet; Demirel, Nurcihan; Gürkan, Ebubekir; Karadaş, Duygu; Karahan, İlkay ve Uysal, Ali (2018). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.
- Alsaç, Üstün (1994). *Türkiye'de Karikatür, Çizgi Roman ve Çizgi Film*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aytekin, Halil (2016). *Yabancı Dil Öğretiminde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balcı, Nalan (2008). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Etkinliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Baltacı, Ali (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, S. 3(1), s. 1-15.
- Başimoğlu, Murat Regaip (2009). *Çizgi Romanda Mimari Kurgunun Temsili*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Büyükköztürk, Şener; Kılıç-Çakmak, Ebru; Akgün Ö. Erkan; Karadeniz, Şirin ve Demirel, Funda (2008). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cantek, Levent (2014). *Türkiye'de Çizgi Roman*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ceran, Kosta (2004). *Çizgi Roman Nedir?*, Cantek, Levent (Ed.). *Çizgili Hayat Kılavuzu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ceylan, Sabri; Duru, Kadir; Erkek, Gülten ve Pastutmaz, Murat (2018). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.
- Çakmak, Yener (1996). Araştırmacı Gözüyle. *Darkwood Sakinleri*, S.5, s.25.
- Çelikkaya, Hasan. (1996). *Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Çetin, Yakup ve Karaata, Cemal (2010). Türk Öğrencilerin Okumama Sorununa Çözüm Önerileri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.19(1), s.202-215.
- Demir, Tazegül ve Özdemir, Banu (2013). Türkçe Eğitiminde Karagöz / Gölge Oyunları ile Değer Öğretimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, S.11(25), s.57-89.

- Deniz, Kemalettin ve Karagöl, Efecan (2018). Değerler Eğitimi Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitapları. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, S. 6(2) s.244-255.
- Deveci, Handan; Belet, Dilek ve Türe, Hatice (2013). Dede Korkut Hikâyelerinde Yer Alan Değerler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, S.12(46), s.294-321.
- Devrimci, Halise (1993). *İlkokul 5. Sınıf Çocuklarında Okuma Alışkanlığının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Erdem, Ali Rıza (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, S.1(4), s.55-72.
- Esmer, Burcu (2014). *Çizgi Romanların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Fırat, Hatice ve Mocan, Ahmet (2014). Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâyelerde Yer Alan Değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.18(3), s.24-49.
- Gürsoy, Hasan Can (2018). *Kitap Okuma Alışkanlığının Kazandırılmasında Yardımcı Bir Araç Olarak Çizgi Romanların Kullanılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Haugaard, Kay (1973). Comic Books: Conduits to Culture? *Reading Teacher*, S.27, s.54-55.
- İdi Tulumcu, Feride ve Tulumcu, Fatih Mehmet (2015). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Programlarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, S.13(29), s.535 - 560.
- İlhan, Genç Osman (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çizgi Romanların Kullanımı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Karabudak, Nurcihan (2015). *Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Tarafından Yayımlanan Çocuk Roman ve Çizgi Romanlarının Tematik İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Karagöz, Beytullah (2009). *Yapılandırmacı Yaklaşım Göre İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerler (Muğla İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Karasar, Niyazi (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatay, Halit (2011). Transfer of Values in the Turkish and Western Children's Literary Works: Character Education in Turkey. *Educational Research and Reviews*, S.6(6), s.472-480.
- Kardaş, Mehmet Nuri (2015). Orhun Abidelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Açısından Önemi II: Kül Tigin Abidesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 7(2), s.133-149.
- Kardaş, Mehmet Nuri ve Cemal, Seda (2017). Değerler Eğitimi ve Türkçe Öğretiminde Değer Eğitimi Üzerine Yapılan Araştırmalara İlişkin Kaynakça Denemesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, S.9(16), s.383 - 412.
- Kaya, Burçak (2018). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7 Ders Kitabı*. Ankara: Dersdestek Yayıncılık.
- Kaygana, Mehmet; Yapıcı, Şenay ve Aytan, Talat (2013). Türkçe Ders Kitaplarında Değer Eğitimi. *The Journal of Academic Social Science Studies-International Journal of Social Science*, S.6(7), s.657-669.
- Kır, Tolga; Kıran, Emine ve Yağız, Seda (2018). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.
- Koenke, Karl (1981). The Careful Use Of Comic Books. *Reading Teacher*, S.34, s.592-595.
- MEB (20015). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB
- MEB (2017a). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB
- MEB (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB
- MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2017b). *Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine*. Ankara: MEB
- Mete, Gülşah; Karaaslan, Mahmut; Kaya, Yeşim; Ozan, Şahin ve Özdemir, Derya (2018). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.
- Miles, Matthew and Huberman, Michael (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Özensel, Ertan (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, S.1(3), s. 217-239.
- Özgül, İbrahim Ethem (1999). *Psikolojik Testler*. Ankara: Pidem Yayınları.
- Özşen, Ece ve Sayın, Güneş (2004). Süper Kahramanlar: Kostümün Altında Yatan İdeoloji. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, S. 10(39/3), s. 77-82.
- Öztürk, Zehra (2005). On Beşinci Yüzyıl Şairlerinden Akşemseddinzade Hamdullah Hamdi'nin Yusuf ve Zeliha Mesnevisinde İşlenen Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, S.3(10), s.41-72.
- Padem, Serkan ve Aktan, Osman (2014). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.4(2), s. 5-24.
- Sallabaş, Muhammet Eyyüp (2012). Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 9(18), s.59-68.
- Sarıbyık, Mustafa Said (2018). *İlkokullarda Milli Tarih Şuurunu Kazandırmada Tarihi Çizgi Romanların Önemi: Tarkan Çizgi Romanları Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Somuncu, Selim (2010). İlköğretim Türkçe Ders Kitabındaki Edebi Metinlerin İçerdiği Evrensel Değerlere ve Metin Seçimine İlişkin Bazı Tespitler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S.24, s.193-219.
- Susar Kırmızı, Fatma (2014). 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, S.12(27), s.217-259.
- Şekerci, Yasemin (2018). *6. Sınıf Ortaokul Türkçe Ders Kitabı*. Ankara: Eksen Yayıncılık.
- T.D.K. (2019). *Güncel Türkçe Sözlük*. <http://www.tdk.org> adresinden 28.04.2019 tarihinde alınmıştır.
- Topkaya, Yavuz (2014). *Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinde Eğitici Çizgi Roman Kullanımının Bilişsel ve Duyuşsal Öğrenmelere Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Tuncer, Nilüfer (1993). *Çizgi Roman ve Çocuk*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- Tuncer, Nilüfer (1994). *Çocukların Değişik Yaşlarda İlgi Duydukları ve Bunları Karşılatabilecek Kitap Türleri Nelerdir? Çocuk Edebiyatı. 99 Soruda Çocuk Dizisi*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Türkdal, Berkay (2018). *Oluşturma ve Uygulama Açısından Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bir Öğretim Materyali Olarak Çizgi Roman Kullanımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Ünal, Orhan (2018). *Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitici Çizgi Roman Kullanımının Öğrenci Başarısı ve Tutumuna Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Yaman, Havva; Taflan, Selma ve Çolak, Sanem (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, S. 7(18), s. 107-120.
- Yazıcı, Kubilay (2006). Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S.19, s.499-522.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Esat (2016). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Eğitici Çizgi Roman Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, S.6(11), s. 52-70.
- Zengin, Ahmet Yaşar ve Zengin, Nesrin (2003). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Efe Yayınları.